

Høringsnotat
om
forslag til endringer i opplæringsloven og privatskoleloven

1 Innledning

Kunnskapsdepartementet legger med dette frem forslag til endringer i lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova) og forslag til endringer i lov 4. juli 2003 nr. 84 om private skolar med rett til statstilskot (privatskolelova). Forslagene omfatter endringer på følgende områder:

- plikt til forsterket opplæring i norsk/samisk og matematikk på 1.-4. årstrinn (pkt. 2)
- bestemmelsene om organisering av elevene i grupper (pkt. 3)
- plikt til å utarbeide årlig rapport om tilstanden innenfor grunnopplæringen (pkt. 4)
- minoritetsspråklige elevers rett til utvidet opplæring i videregående opplæring (pkt. 5)
- plikt til foreldresamarbeid i grunnskole- og videregående opplæring (pkt. 6)
- rett og plikt til fysisk aktivitet i grunnskoleopplæringen (pkt. 7)
- bestemmelsene som gjelder private skoler for funksjonshemmede (pkt. 8)
- skolepenger for særskilt tilrettelagt videregående opplæring i kombinasjon med toppidrett (pkt. 9)

I punktene 2, 3, 4 og 5 legges det fram forslag som er varslet i St.meld. nr. 31 (2007-2008) *Kvalitet i skolen*. Tidspunktet for behandlingen av meldingen er satt til 21. november i år. De nevnte forslagene sendes på høring med forbehold om endringer i Stortingsbehandlingen.

2 Forslag om å lovfeste plikt til forsterket opplæring i norsk/samisk og matematikk på 1.-4. årstrinn

2.1 Bakgrunn

I St.meld. nr. 16 (2006-2007) *...og ingen sto igjen* dokumenteres det at tidlig innsats er vesentlig for å bedre elevenes ferdigheter og faglige utvikling. Det blir vist til at tidlig innsats er viktig for å få flest mulig gjennom utdanningssystemet med høyest mulig læringsutbytte. Jo tidligere tiltak settes inn, jo mer virkningsfulle og mindre ressurskrevende vil de være. Skoleeierne trenger ressurser og systemer for å fange opp hvilke behov de enkelte elever har for å kunne sette i gang effektive tiltak der det trengs.

I St.meld. nr. 31 (2007-2008) *Kvalitet i skolen* er tidlig innsats et av tiltakspunktene. Det beskrives i meldingen at det i dag er for mange elever som ikke tilegner seg de grunnleggende lese- og regneferdighetene tidlig og resultater fra internasjonale undersøkelser de siste årene som dokumenterer dette blir grundig omtalt. I meldingen vises det bl.a. til Finland som har ulike ordninger for forsterket opplæring, herunder en støtteordning som sikrer elever som tidlig i skoleløpet har problemer med lesing og skriving, språk eller matematikk rett til såkalt "spesialundervisning på deltid". Finland har gode erfaringer med at tidlig innsats i skolen gir mindre behov for spesialundervisning senere og samtidig fører til et utdanningssystem med høyere læringsutbytte. Regjeringen fastslår i meldingen at den vil iverksette flere tiltak som skal sikre at alle barn lærer å lese og regne i løpet av de første skoleårene. Lovfestet plikt til

forsterket opplæring i norsk/samisk og matematikk på 1.-4. årstrinn og nødvendige ressurser til gjennomføring av plikten varsles som sentrale tiltak.

I St.prp. nr. 1 (2008-2009) er finansieringen av forsterket opplæring omtalt. Det foreslås å sette av midler til å innføre forsterket opplæring fra høsten 2009. Dette gjøres ved at 430 mill. kroner av de frie inntektene til kommunene som blir frigjort som en følge av at utskifting av nye læremidler tilpasset Kunnskapsløftet er gjennomført, føres videre i kommunerammen til bruk for forsterket opplæring i 2009. Fra 2010 vil dette bli kompensert med helårvirkning. I St.prp. nr. 1 (2008-2009) varsles det at en odelstingsproposisjon med forslag om lovendring vil bli lagt frem våren 2009.

2.2 Gjeldende rett

Opplæringsloven har bestemmelser om kommunenes plikt til å oppfylle retten til grunnskoleopplæring i §§ 13-1 og 13-10. Tilsvarende plikt for private grunnskoler følger av opplæringsloven § 2-12 og privatskoleloven § 5-2. De generelle bestemmelsene om opplæring på grunnskolenivå finnes i opplæringsloven kapittel 2 og privatskoleloven kapittel 3. Bestemmelsen om at all opplæring skal tilpasses evner og forutsetninger hos den enkelte elev er nedfelt i opplæringsloven § 1-3 og privatskoleloven § 3-4, gjennom prinsippet om tilpasset opplæring. Kommunen står i utgangspunktet fritt til å velge hvordan elevene skal organiseres i opplæringen for å oppfylle de rettighetene elevene har. Det er ikke lenger tallfestet noe nøyaktig krav til klassestørrelse. Når det er sagt er det viktig å presisere at det i opplæringsloven § 8-2 og privatskoleloven § 3-4 stilles krav til organiseringen, herunder at gruppene ikke må være større enn det som er pedagogisk og sikkerhetsmessig forsvarlig. Det er videre grunn til å vise til opplæringsloven § 5-1 som gir rett til spesialundervisning dersom eleven ikke kan få tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet. Det følger av privatskoleloven § 3-6 at retten til spesialundervisning også gjelder elever i privatskoler med rett til statstilskudd.

En plikt til å sørge for forsterket opplæring, som her foreslås, henger nært sammen med disse bestemmelsene og pliktene, men er i seg selv noe nytt og finnes ikke i dagens lovgivning.

2.3 Departementets vurderinger

Departementet vurderer forsterket opplæring i norsk/samisk og matematikk på 1.-4. årstrinn som et viktig tiltak for å styrke elevenes grunnleggende kompetanse tidlig i skoleløpet. Ved å sørge for at flere får styrket sitt ferdighetsnivå de første skoleårene, er det et mål at flere fullfører og består grunnopplæringen, og at flere fullfører med høyere kompetansenivå. Det antas at en styrking av læringen på de tidligste trinn, også vil kunne redusere behovet for spesialundervisning senere i utdanningsløpet.

Plikt til å gi forsterket opplæring skal gjelde for de fire første årene i både privat og offentlig grunnskoleopplæring. Det er i disse årene nivået på den grunnleggende kompetansen hos den enkelte legges, og en styrking av opplæringen på disse trinnene vil gi størst effekt.

Lesing og regning er blant de mest grunnleggende ferdighetene for å beherske skolefagene og for videre utdanning og yrkesliv. Av dette følger at den forsterkede opplæringen bør gjelde fagene norsk/samisk og matematikk. Da en del elever har samisk som førstespråk, og således lærer å lese på samisk, vil den forsterkede opplæringen for disse gjelde for faget samisk. Fordelingen mellom fagene må besluttes lokalt etter konkret vurdering og kartlegging av elevenes behov. Både lesing og regning må skoleeier tilgodese for at plikten skal ansees oppfylt.

Det vurderes viktig og nødvendig å innføre forsterket opplæring som en plikt for kommunen og for private grunnskoler, både private grunnskoler godkjent etter opplæringsloven § 2-12 og private grunnskoler med rett til statstilskudd. Det foreslås ingen samtidig individuell rett for elevene til forsterket opplæring, og det skal derfor ikke fattes enkeltvedtak før slik opplæring.

Forsterket opplæring vil ikke være spesialundervisning, og innføring av forsterket opplæring vil ikke påvirke elevenes rett til spesialundervisning. Reglene om spesialundervisning forblir uendret. Retten til spesialundervisning etter opplæringslovens § 5-1 gjelder for elever som ”ikkje har eller som ikkje kan få tilfredsstillande utbytte av det ordinære opplæringstilbodet.” Den enkelte elev skal ha rettigheter etter denne bestemmelsen på samme måte som tidligere. Det kan imidlertid være en naturlig konsekvens av gjennomført forsterket opplæring, at færre elever vil ha behov for spesialundervisning fordi den forsterkede opplæringen vil gi flere tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen.

Forsterket opplæring vil være en form for tilpasset opplæring, som krever at det settes inn en ekstra innsats i de aktuelle fagene og på de aktuelle årstrinn. Prinsippet om tilpasset opplæring slik det er lovfestet i opplæringsloven § 1-3 og privatskoleloven § 3-4 første ledd gjelder alle trinn og elever og alle deler av grunnopplæringen, og skal fortsatt gjelde på samme måte som tidligere. Som et tillegg til dette utgangspunktet vil forsterket opplæring komme som en ytterligere styrking av den tilpassede opplæringen på 1.-4. årstrinn, i norsk/samisk og matematikk, og være særlig rettet mot elever med svake ferdigheter i lesing og regning.

Den forsterkede opplæringen skal blant annet innebære en særlig høy lærertetthet. At flere lærere er til stede, er den mest sentrale måten å styrke lese- og regneopplæringen på 1.-4. trinn på. Det er imidlertid ikke meningen at en økning av lærertettheten her, skal skje på bekostning av lærertettheten i andre fag og på andre trinn. Siden det ikke lenger er lovfestet maksimumsgrense for antall elever per lærer, men et krav om at gruppene organiseres forsvarlig, er det ikke mulig å fastsette noe eksakt tall på lærertettheten i denne sammenheng. På et makronivå vil konsekvensen av plikten og de økonomiske ressursene som samtidig tilføres, være at det totale antallet lærere øker.

At den forsterkede opplæringen skal være særlig rettet mot elever med svake ferdigheter i lesing og regning, innebærer at de ekstra lærerressursene som settes inn med fordel kan være lærere med særlig kompetanse innen lese- og regneopplæring. I tillegg kan det være hensiktsmessig å benytte spesialisert fagpersonell med slik kompetanse, for eksempel logopeder eller spesialpedagogisk personale. En særlig oppgave for skoleeier vil ut fra plikten uansett være å innrette og gjennomføre opplæringen slik at målet om bedre ferdigheter i lesing og regning nås. I og med at den forsterkede opplæringen særlig skal være rettet mot de svake elevene, vil målsettingen være å få flest mulig til å beherske kompetansemålene i norsk/samisk og matematikk slik at man også får med seg de svakeste elevene. Faglig sterke elever skal som tidligere følges opp gjennom bestemmelsen om tilpasset opplæring. For elever med svake ferdigheter i lesing og regning settes det imidlertid inn et ekstra tiltak i den tilpassede opplæringen.

Organisering av den forsterkede opplæringen vil på samme måte som øvrig tilpasset opplæring i stor grad være opp til skoleeier, og det vil naturlig nok kunne være aktuelt med mange av de samme prinsipper og metoder som i annen tilpasset opplæring. Dette kan være i form av innsats i den ordinære lese- og matematikkopplæring, perioder med undervisning i mindre grupper, og individuell oppfølging.

For å kunne gi en målrettet og god forsterket opplæring, er kjennskap til elevenes ferdigheter og kunnskapsnivå viktig. Skoleeiere bør sammen med ledelsen på skolene definere elevgruppen som skal gis forsterket opplæring ved hjelp av resultater fra kartlegginger og lærernes øvrige kjennskap til elevenes ferdighetsnivå. Informasjon innhentet ved elevvurdering vil være viktig sammen med resultater fra nasjonale prøver. Det fremgår av St.meld. nr. 31 (2007-2008) og St.prp. nr 1 (2008-2009) at departementet vil foreslå å innføre obligatoriske kartlegginger av leseferdigheter på 1.-3. årstrinn. Kartleggingene vil omfatte prøver på trinnene, bruk av kartleggingsverktøy utenom prøvene, og råd om hvordan lærerne kan gi tilbakemeldinger til elever og foreldre. For 2. årstrinn er kartleggingsprøver allerede utviklet. Basert på erfaringer fra kartleggingsopplegget for lesing, vil departementet vurdere å innføre tilsvarende for regning. Denne typen kartlegginger kan også være hjelp i arbeidet med å finne frem til elever med behov for forsterket opplæring. Det presiseres likevel at kommunene, som en del av plikten til forsterket opplæring, må sørge for å ha tilstrekkelig kunnskap og informasjon om elevenes ferdigheter og kunnskapsnivå til å kunne målrette den forsterkede opplæringen for elever med svake ferdigheter i lesing og regning uavhengig av eventuelle obligatoriske kartlegginger.

En bestemmelse om forsterket opplæring kan plasseres flere steder i opplæringsloven. I kapittel 1 vil den stå i nærhet til bestemmelsen om tilpasset opplæring, og på denne måten understreke sammenhengen med dette prinsippet. I kapittel 2 vil den passe inn som en av særbestemmelsene som kun gjelder grunnskoleopplæringen. Bestemmelser om klassestørrelse (klassedelingstall) sto tidligere i kapittel 8. Bestemmelsen om forsterket opplæring kan plasseres i dette kapitlet for å understreke at det sentrale ved plikten er kravet til økt lærertetthet i de aktuelle fagene på de aktuelle trinnene. Bestemmelsen kan også bli plassert i kapittel 13 sammen med øvrige bestemmelsene som regulerer kommunens ansvar innenfor grunnskoleopplæringen. Med avgjørende vekt på at plikten kun skal gjelde for 1.-4. årstrinn og at det er viktig at den står tydelig frem som en særbestemmelse med virkning bare for grunnskoleopplæringen, mener departementet at pliktbestemmelsen bør plasseres i opplæringsloven kapittel 2, som ny § 2-2a.

Det er som nevnt foran behov for tilsvarende plikt til forsterket opplæring for private grunnskoler. Bestemmelsene som kommer til anvendelse for private grunnskoler godkjent etter opplæringsloven er uttømmende angitt i § 2-12. Dette nødvendiggjør en henvisning til opplæringsloven § 2-2a i § 2-12. Privatskoleloven har en på sin side en annen oppbygning enn opplæringsloven med bl.a. fellesbestemmelser om grunnskoleopplæringen og videregående opplæring i kapittel 3. Departementet vurderer de ovennevnte hensynene best ivaretatt ved å plassere pliktbestemmelsen i privatskoleloven kapittel 3, som ny § 3-4a.

Tilsyn med plikten etter bestemmelsene inngår i det ordinære statlige tilsynet som gjennomføres med hjemmel i opplæringsloven § 14-1 og privatskoleloven § 7-2. Tilsyn med hjemmel i de lovfestede kravene i opplæringsloven § 13-10 og privatskoleloven § 5-2 kan være aktuelt som utgangspunkt for å kontrollere om plikten blir oppfylt.

2.4 Departementets forslag

Departementet foreslår at det blir tatt inn en ny bestemmelse i opplæringsloven § 2-2a med plikt for kommunen til å sørge for forsterket opplæring i norsk/samisk og matematikk for elever på 1.-4. årstrinn. Den forsterkede opplæringen skal innebære særlig høy lærertetthet og den skal være særlig rettet mot elever med svake ferdigheter i lesing og regning. Det foreslås at bestemmelsen gis tilsvarende anvendelse for private skoler godkjent etter opplæringsloven § 2-12 ved en henvisning til § 2-2a i § 2-12 tredje ledd.

Departementet foreslår at det blir fastsatt plikt for private grunnskoler med rett til statstilskudd til å sørge for forsterket opplæring i norsk/samisk og matematikk for elever på 1.-4. årstrinn i ny § 3-4a i privatskoleloven.

2.5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Etter departementets vurdering er tidlig innsats lønnsomt både for samfunnet og for den enkelte. En effekt av forsterket opplæring er den generelle samfunnsnyttens ved at flere enn i dag vil få forbedret sine grunnleggende ferdigheter tidlig i grunnopplæringen, og på denne måten få et bedre grunnlag for å kunne gjennomføre høyere utdanning. En annen mulig effekt er at ved at de grunnleggende ferdighetene økes innenfor grunnopplæringen, kan det helhetlige behovet for spesialundervisning innenfor grunnopplæringen reduseres.

For øvrig vil forsterket opplæring med særlig høy lærertetthet, innebære økt behov for lærere. Kostnadene ved innføring av plikt til forsterket opplæring for kommunene fra 1. august 2009 med virkning fra skoleåret 2009/2010 skal, som beskrevet i St.prp. nr. 1 (2008-2009) finansieres ved at de 430 mill. kroner av de frie inntektene til kommunene som blir frigjort som følge av at utskifting av nye læremidler tilpasset Kunnskapsløftet er gjennomført, føres videre i kommunerammen til bruk for forsterket opplæring i 2009 ut fra fastsatt kostnadsnøkkel. Det vil være opp til skoleeier å fordele midlene internt i kommunen. Fra 2010 vil det bli kompensert for helårsvirkning.

For private grunnskoler med rett til statstilskudd krever innføring av plikt til forsterket opplæring imidlertid økte tilskudd. Økningen i kommunenes rammer for dekning av plikten til forsterket opplæring i offentlig grunnskoleopplæring vil på sikt gi en tilsvarende forholdsmessig økning i tilskuddet til privatskolene. På denne måten vil det etter en bestemt tid være et økonomisk grunnlag for å innføre plikt til forsterket opplæring i privatskoleloven. Ut fra dagens tilskuddssystem vil privatskolene være kompensert for dette fra høsten 2011. Departementet foreslår derfor å innføre en tilsvarende pliktbestemmelse i privatskoleloven med ikraftsetting 1. august 2011 med virkning skoleåret 2011/2012.

Når det gjelder statlige skoler (Samisk skole i midt-Norge) og skolen på Svalbard, som er utenom kommuneopplegget, blir dette kompensert for i statsbudsjettet. Dette er det tatt høyde for i St.prp. nr. 1 (2008-2009).

Bevilgningene vil følges opp ved undersøkelse av om de har medført særlig høy lærertetthet på 1. til 4. trinn høsten 2009 gjennom tilgjengelig statistikk. Gjennom informasjon i det nasjonale kvalitetsvurderingssystemet vil det også bli kontrollert om tiltaket har effekt på elevenes læringsutbytte.

2.6 Forslag til lovtekst

Ny § 2-2a i opplæringsloven skal lyde (endringer angitt i *kursiv*):

§ 2-2a. Plikt for kommunen til å sørge for forsterka opplæring

Kommunen skal sørge for forsterka opplæring i norsk eller samisk og matematikk på 1. til 4. årstrinn. Den forsterka opplæringa skal mellom anna liggje i særleg høg lærartettleik og vere særleg retta mot elevar med svak dugleik i lesing og rekning.

Opplæringsloven § 2-12 tredje ledd skal lyde (endringer angitt i *kursiv*):

For private grunnskolar gjeld også §§ 2-2, 2-2a, 2-5 første, andre, tredje og sjette ledd, 2-9, 2-10, 2-11, 8-2, 9-1, 9-2, 9-3, 9-4, 9-5, 9-6, kapittel 9a, §§ 10-1, 10-6, 10-9, 11-1, 11-2, 11-4, 11-7, 11-10, 13-3b, 13-10, 14-1, 15-3 og 15-4.

Ny § 3-4a i privatskoleloven skal lyde (endringer angitt i *kursiv*):

§ 3-4a. *Plikt for skoleeigar til å sørge for forsterka opplæring.*

Skoleeigar skal sørge for forsterka opplæring i norsk eller samisk og matematikk på 1. til 4. årstrinn. Den forsterka opplæringa skal mellom anna liggje i særleg høg lærartettleik og vere særleg retta mot elevar med svak dugleik i lesing og regning.

2.7 Merknader til lovforslagene

Til ny § 2-2a i opplæringsloven og ny § 3-4a i privatskoleloven

I første setning fastslås det at kommunen og privatskoleeier skal sørge for forsterket opplæring i norsk/samisk og matematikk på 1. til 4. årstrinn. Dette er en plikt for kommunene/skoleeierne og innebærer ingen tilsvarende individuell rettighet for elevene. Det er således ikke krav om enkeltvedtak knyttet til forsterket opplæring. Forsterket opplæring er en del av den tilpassede opplæringen som får en særlig regulering ved at det settes krav om en styrking av den tilpassede opplæringen på 1. til 4. trinn i fagene norsk/samisk og matematikk. Formålet er å styrke de grunnleggende ferdigheter i lesing og regning, jf. kompetansemålene i lærerplanen. Når det gjelder fagene norsk/samisk, innebærer dette at den forsterkede opplæringen skal settes inn der barnet får sin grunnleggende leseopplæring, enten dette er norsk eller samisk. Både norsk/samisk og matematikk skal være forsterket.

I andre setning gis noen føringer på hva forsterket opplæring innebærer. Den forsterkede opplæringen skal bl.a. innebære særlig høy lærertetthet. I dette ligger en plikt til å sørge for ekstra høy lærertetthet på disse trinnene når det gjelder disse fagene, slik at elevene ved dette får en styrket opplæring. Akkurat hvor høy lærertettheten skal være, fastslås ikke konkret. Bestemmelsen fungerer som en rettslig standard. Den forsterkede opplæringen skal videre være rettet mot elever med svake ferdigheter i lesing og regning. Dette krever bruk av målrettede metoder i opplæringen for å bedre ferdigheten i lesing og regning.

Hvordan den forsterkede opplæringen for øvrig skal gjennomføres, vil i stor grad være skoleeier som må vurdere å beslutte på tilsvarende måte som for annen tilpasset opplæring. Det kan være flere lærere i den ordinære opplæringen til å hjelpe de som trenger det, særlige kurs/grupper med spesielle opplegg, eller individuell oppfølging. Elevene skal imidlertid ikke deles inn i faste nivågrupper som en følge av dette. Adgangen til slik inndeling er ikke endret og vil være som tidligere, gjeldende for all tilpasset opplæring, jf. opplæringsloven § 8-2 og privatskoleloven § 3-4.

Ikraftsetting

Bestemmelsen i opplæringsloven foreslås å tre i kraft 1. august 2009, med virkning fra og med skoleåret 2009/2010. Det tas sikte på at den tilsvarende bestemmelsen i privatskoleloven trer i kraft 1. august 2011, med virkning fra og med skoleåret 2011/2012.

3 Forslag om å endre bestemmelsene om organisering av elevene i grupper – kravet til elevenes sosiale tilhørighet

3.1 Bakgrunn

I St.meld. nr. 31 (2007-2008) *Kvalitet i skolen* står det at departementet vil sende på høring et forslag til justering av opplæringsloven § 8-2 om organisering av elevene i grupper slik at elevenes sosiale tilhørighet til en gruppe styrkes.

3.2 Gjeldende rett

Opplæringsloven § 8-2 fastsetter:

”§ 8-2. Organisering av elevane i grupper

Elevane kan delast i grupper etter behov. Gruppene må ikkje vere større enn det som er pedagogisk og tryggleiksmessig forsvarleg. Organiseringa skal vareta elevane sitt behov for sosialt tilhør. Til vanleg skal organiseringa ikkje skje etter fagleg nivå, kjønn eller etnisk tilhør.

Kvar elev skal vere knytt til ein lærar (kontaktlærar) som har særleg ansvar for dei praktiske, administrative og sosialpedagogiske gjeremåla som gjeld eleven, mellom anna kontakten med heimen.”

Bestemmelsen om organiseringen av elevene i grupper § 8-2 har vært nedfelt i loven siden 2003. Den erstattet de tidligere reglene for klasseorganisering, der det var lovfestet at elevene skulle inndeles i klasser (disse hadde maksimumstall for hvor store de kunne være, for eksempel maks 30 elever på ungdomstrinnet når det bare var et årskull i klassen). Under den tidligere reguleringen var det som i dag adgang til en annen organisering for deler av opplæringstiden. Kravet om at organiseringen til vanlig ikke skal skje etter faglig nivå, kjønn eller etnisk tilhørighet, gjaldt også under de tidligere klasseorganiseringsreglene. I dag som den gang kan det gjøres avvik fra dette kravet for deler av opplæringa når det foreligger særlige grunner, eksempelvis at pedagogiske hensyn tilsier avvik. Skolens ansvar for at den enkelte elev blir ivaretatt innenfor dagens gruppeorganisering er bl.a. understreket gjennom lovkravene til kontaktlærerordning. Det følger av bestemmelsen at hver elev skal ha en kontaktlærer. Dagens bestemmelse om kontaktlærer erstattet tidligere klassestyrerordningen, der en lærer var ansvarlig for klassen som gruppe. De konkrete oppgavene til kontaktlæreren (tidligere klassestyrer), ble ikke endret ved overgangen til dagens lovbestemmelser i 2003.

Hensikten med den nye reguleringsformen som kom i 2003 er å gi en større mulighet til å tilpasse bruken av lærerressursene og organiseringsformene slik at elevenes behov kunne bli ivaretatt best mulig. Denne økte fleksibiliteten kan likevel ikke gå på bekostning av elevenes behov for sosial tilhørighet, og loven setter krav om at dette ivaretas ved valg av organisering. Opplæringsloven § 8-2 forutsetter videre at gruppene ikke er større enn det som er pedagogisk og sikkerhetsmessig forsvarlig. Selv om loven ikke lenger benytter det tradisjonelle klassebegrepet er det fullt tillatt å organisere elevene i tradisjonelle skoleklasser dersom man ønsker det lokalt, forutsatt at dette ikke bryter med kravet til forsvarlighet.

Da § 8-2 ble vedtatt fattet Stortinget samtidig følgende vedtak, som må forstås som en premiss for lovforståelsen:

”Stortinget ber Regjeringen gjennom tilsynsordningen påse at oppheving av delingstallet ikke blir brukt som sparetiltak. Klassedelingsstallet skal ligge til grunn som minstenivå for ressurstildeling også etter at bestemmelsene om klassedeling er opphevet.”

Vedtaket må følges opp av kommuner og fylkeskommuner i praktiseringen av § 8-2 samtidig som det forplikter staten i det statlige tilsynsarbeidet. Det er viktig å være klar over at selv om den nevnte forutsetningen til Stortinget er oppfylt, må det i tillegg sørges for tilstrekkelig ressurser til at elevgruppene til enhver tid er forsvarlig organisert i tråd med lovens krav.

Fra 1. juli 2007 har det i privatskoleloven i § 3-4 andre og tredje ledd vært fastsatt tilsvarende bestemmelser om organisering av elevene i grupper. Det vises til omtalen over som gjelder på samme måte for denne lovbestemmelsen.

3.3 Departementets vurderinger

Av St.meld. nr. 31 (2007-2008) *Kvalitet i skolen* fremgår det at det har vært uttrykt økende bekymring for at den sosiale tilhørigheten og læringsfellesskapet i norske skoler er i ferd med å svekkes. Debatten har vært preget av ulike oppfatninger og erfaringer om sammenhengen mellom organisasjonsform, skolebygg, sosial tilhørighet og læringsutbytte. Det er blant annet blitt pekt på at fravær av faste klasser og skoler med større grad av åpne landskap bidrar til mer bråk, mindre forutsigbarhet, mindre tilhørighet til et fellesskap og til utrygge omgivelser for enkelte elever. Andre peker på at mindre innslag av fast organisering tvert imot gir mer variert og tilpasset undervisning som fører til bedre læringsutbytte og en høy grad av trivsel. Det blir også pekt på at det avgjørende for å lykkes i realiteten er at organiseringen blir planlagt og fulgt opp i praksis, og ikke loven eller organiseringsformen i seg selv. Det er senere år blitt vanligere med skolebygg som er tilrettelagt for en annen organiseringsform enn tradisjonelle skoleklasser (ofte kalt "baseskoler"). Departementet har ikke oversikt over antallet skoler som er bygget slik, eller hvor mange skoler som har en annen organisering av opplæringen enn tradisjonelle skoleklasser.

Departementet mener at sosial tilhørighet og et godt læringsfellesskap er av betydning for alle elevers læring og trivsel. Det er viktig at organiseringsformen ivaretar elevenes behov for sosial trygghet og stabilitet gjennom hele grunnopplæringen. Flere studier viser at det sosiale fellesskapet gir positive effekter for elevenes faglige læring, og at deltakelse i et sosialt fellesskap er en nødvendig forutsetning for at elevene skal få trening i å samarbeide med ulike mennesker, hevde sine meninger på positive måter og løse konflikter på hensiktsmessig måte.

Departementet mener at det fortsatt bør være mulighet til å tilpasse organiseringsformene og bruken av lærerressursene slik at elevenes behov blir ivaretatt best mulig ut fra lokale forhold som for eksempel skolestørrelse, lærerressurser og skolebyggenes utforming. Samtidig må organiseringen til enhver tid ivareta det sosiale fellesskapet. Departementet mener derfor det må sørges for en god balanse mellom frihet til å etablere fleksible løsninger ut fra lokale forhold samtidig som elevfellesskapet og den enkeltes behov for sosial tilhørighet sikres.

Selv om det i dag er et krav i loven om at organiseringen skal ivareta elevenes behov for sosial tilhørighet, mener departementet det vil være en fordel at det framgår tydelig av loven at elevene i opplæringen skal deles i klasser eller basisgrupper som skal ivareta deres behov for sosial tilhørighet. Klassen/basisgruppen blir da navnet på den grunnleggende sosiale pedagogiske enheten som opplæringen skal foregå i. Det bør være opp til lokalnivået å avgjøre hvilken av disse to betegnelse som skal benyttes på denne enheten, men tradisjonelt er nok betegnelsen klasse i praksis som oftest benyttet om en større enhet enn det basisgruppe normalt er. Selv om det i dag også er mange som velger tradisjonell klasseorganisering, bør loven inkludere begrepet "klasse" som en mulig måte å organisere opplæringen på, slik at det ikke oppstår noen misforståelse om dette.

Så lenge den grunnleggende sosiale pedagogiske tilhørigheten ellers er ivaretatt, bør elevene kunne deles i andre grupper for deler av opplæringen. Dette vil medføre at elevenes sosiale pedagogiske tilhørighet blir klart forankret, samtidig som det opprettholdes en rimelig fleksibilitet. Det vil dessuten være naturlig at klassen/basisgruppen blir koplet til kontaktlærerordningen. Det er således naturlig at det lovfestes at klassen/basisgruppen skal ha en eller flere lærere (kontaktlærere) som har særlig ansvar for de praktiske, administrative og sosialpedagogiske gjøremålene som gjelder klassen/basisgruppen og de elevene som er der, blant annet kontakten med hjemmet. For øvrig mener departementet at de øvrige rammene - knyttet til forsvarlighetskravet og muligheten for organisatorisk differensiering - som følger av dagens regulering skal opprettholdes. Departementet understreker at Stortingets vedtak om et minstenivå for ressurstildeling med utgangspunkt i tidligere bestemmelser om klassesdeling ikke påvirkes av lovendringsforslaget. Sttingsvedtaket vil også etter eventuelle endringer i samsvar med dette forslaget, være en viktig premiss for tolkningen av opplæringsloven § 8-2.

Departementet antar at en slik endring av loven i sin alminnelighet ikke trenger å få store konsekvenser for de nye skolebyggene, men ber om at høringsinstansene spesielt vurderer dette.

3.4 Departementets forslag

Departementet foreslår at opplæringsloven § 8-2 og privatskoleloven § 3-4 blir endret, slik at det framgår av begge lovene at elevene i opplæringen skal deles i klasser eller basisgrupper som skal ivareta deres behov for sosial tilhørighet. Det foreslås videre at det lovfestes at klassen/basisgruppen skal ha en eller flere kontaktlærere som har særlig ansvar for praktiske, administrative og sosialpedagogiske gjøremål som gjelder klassen/basisgruppen, blant annet kontakten med hjemmet. For øvrig foreslås det at de gjeldende rammene – knyttet til forsvarlighetskravet og muligheten for organisatorisk differensiering – som følger av dagens lovregulering, blir videreført.

3.5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Det er allerede i dag et lovkrav om at organiseringen skal ivareta elevenes behov for sosial tilhørighet. For at dette kravet skal kunne ivaretas, må elevene gruppeorganiseres på en slik måte at den sosiale tilhørigheten blir ivaretatt. Departementet antar at lovendringen som foreslås ikke vil få vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser ut over hva som følger av dagens bestemmelse, men ber om at høringsinstansene vurderer dette spesielt.

3.6 Forslag til lovtekst

Opplæringsloven § 8-2 skal lyde (endringer angitt i kursiv):

”§ 8-2. Organisering av elevane i *klasser eller basisgrupper*

I opplæringa skal elevane delast i klasser eller basisgrupper som skal vareta deira behov for sosialt tilhør. For delar av opplæringa kan elevane delast i andre grupper etter behov. Til vanleg skal organiseringa ikkje skje etter fagleg nivå, kjønn eller etnisk tilhør. Klassene, basisgruppene og gruppene må ikkje vere større enn det som er pedagogisk og tryggleiksmessig forsvarleg.

Klassen eller basisgruppa skal ha ein eller fleire lærarar (kontaktlærer) som har særleg ansvar for dei praktiske, administrative og sosialpedagogiske gjeremåla som gjeld klassen eller basisgruppa, mellom anna kontakten med heimane.”

Privatskoleloven § 3-4 skal lyde (endringer angitt i *kursiv*):

”§ 3-4. Tilpassa opplæring og organisering av elevane i *klasser eller basisgrupper*

Opplæringa skal tilpassast evnene og føresetnadene hjå den enkelte eleven.

I opplæringa skal elevane delast i klassar eller basisgrupper som skal vareta deira behov for sosialt tilhør. For delar av opplæringa kan elevane delast i andre grupper etter behov. Til vanleg skal organiseringa ikkje skje etter fagleg nivå, kjønn eller etnisk tilhør. Klassene, basisgruppene og gruppene må ikkje vere større enn det som er pedagogisk og tryggleiksmessig forsvarleg.

Klassen eller basisgruppa skal ha ein eller fleire lærarar (kontaktlærar) som har særleg ansvar for dei praktiske, administrative og sosialpedagogiske gjeremåla som gjeld klassen eller basisgruppa, mellom anna kontakten med heimane.”

3.7 Merknader til lovforslagene

Til endringene i opplæringsloven § 8-2 og privatskoleloven § 3-4

Endringene består i at det framgår direkte av lovene at i opplæringen skal elevene deles i klasser eller basisgrupper som skal ivareta deres behov for sosial tilhørighet. Så mye av elevenes opplæring må foregå i klassen/basisgruppen at deres behov for sosial tilhørighet kan bli ivaretatt i denne klassen/basisgruppen. I tillegg er kontaktlæreransvaret blitt koplet direkte til klassen/basisgruppen og de elevene som er der. Det vil også være tillatt å la flere kontaktlærere dele kontaktlæreransvaret for klassen/basisgruppen mellom seg. Dette forutsetter imidlertid at ansvarsforholdene mellom dem er klargjort, særlig i forhold til den enkelte elev. For øvrig blir de øvrige rammene i den tidligere lovparagrafen – knyttet til forsvarlighetskravet og muligheten for organisatorisk differensiering – videreført.

Ikraftsetting

Departementet tar sikte på at lovendringene trer i kraft 1. august 2009 og dermed kommer til anvendelse fra og med skoleåret 2009/2010.

4 Forslag om å lovfeste plikt til å utarbeide årlig rapport om tilstanden innenfor grunnopplæringen

4.1 Bakgrunn

I St.meld. nr. 31 (2007-2008) *Kvalitet i skolen* står det at departementet vil sende på høring et forslag til endring i opplæringsloven § 13-10 (om forsvarlig system for oppfølging av lovverket) slik at det blir stilt krav om at skoleeier skal utarbeide en årlig rapport om tilstanden i skolen.

4.2 Gjeldende rett

Opplæringsloven § 13-10 andre ledd fastsetter at kommunen, fylkeskommunen og skoleeieren for privat skole etter § 2-12 (private grunnskoler som ikke får offentlig støtte) skal ha et forsvarlig system for vurdering av om kravene i opplæringsloven og forskriftene til loven blir oppfylt. De skal også ha et forsvarlig system for å følge opp resultatene fra disse vurderingene og nasjonale kvalitetsvurderinger som departementet gjennomfører for å evaluere opplæringsvirksomheten etter loven. Det følger dessuten av privatskoleloven § 5-2 tredje ledd at styret for private skoler med rett til statstilskudd har et tilsvarende ansvar.

Kommunestyre og fylkesting er etter kommuneloven § 6 øverste myndighet i henholdsvis kommuner og fylkeskommuner. Disse politiske organene er følgelig også ansvarlig skoleeier etter opplæringsloven. På tilsvarende måte er som nevnt styret i private skoler å anse som øverste skoleeiermyndighet og skoleeier etter privatskoleloven. Kommunestyre, fylkesting og

privatskolestyre har i egenskap av å være ”skoleeier” det øverste ansvaret for at rammene som sentrale myndigheter har fastsatt i regelverket blir fulgt. En følge av dette er at de nevnte organenes ansvar og rolle skal konkretiseres og synliggjøres i det helhetlige forsvarlige systemet, som det påligger skoleeier å ha etter opplæringsloven § 13-10 og privatskoleloven § 5-2. I de to lovene har ikke lovgiver angitt hvilken rolle disse øverste organene skal ha i dette interne systemet, tvert imot er det i lovforarbeidene gitt en høy grad av mulighet til å tilpasse systemet til de lokale forhold. Muligheten for å delegerer oppgaver innenfor organisasjonen vil for eksempel bli benyttet i forskjellig grad ut fra lokale behov. Det er likevel klart at systemkravet i de to lovene ikke kan oppfylles uten at skoleeiere gjennomfører kontinuerlige og helhetlige vurderinger av den virksomheten som drives etter opplæringsloven og privatskoleloven. I dag setter ikke loven krav om at en slik årlig rapport om tilstanden skal utarbeides som del av skoleeieres interne system, selv om det følger av gjeldende rett at slik kunnskap må være tilgjengelig hos skoleeier. I motsatt fall vil det ikke være mulig å gjøre vurderingene og den oppfølgingen som lovene i dag krever gjennomført.

4.3 Fremmed rett

Danmark

I Danmark ble det i 2006 innført krav om at kommunestyrene årlig skal drøfte situasjonen i skolen på bakgrunn av en kvalitetsrapport som kommunestyret har ansvar for å utarbeide. Kvalitetsrapporten skal beskrive kommunens skolevesen, skolens faglige nivå, de foranstaltninger kommunestyret har foretatt for å vurdere det faglige nivået og kommunestyrets oppfølging av den seneste kvalitetsrapporten. Dersom kvalitetsrapporten ut fra en helhetsvurdering, bl.a. på grunnlag av testresultater og prøveresultater, viser at det faglige nivået på en skole ikke er tilfredsstillende, skal kommunestyret utarbeide en handlingsplan med henblikk på å forbedre nivået på skolen. Det er regler om framgangsmåten i disse tilfellene.

Det danske systemet med krav om kvalitetsrapport og politisk behandling skal evalueres over en periode på tre år. Den første delrapporten som allerede er kommet, tar for seg en første kartlegging av erfaringene, med særlig vekt på rapportenes innhold og struktur og noen av de utfordringene kommunene har hatt med utarbeidelsen av disse. Undersøkelsen viser at det er lokale forskjeller på hvor langt de er kommet og hvordan de har grepet fatt i oppgaven.

Sverige

I Sverige er det omtrent en tilsvarende ordning som i Danmark. Den går tilbake til 1980, men ble i startfasen ikke fulgt opp av alle skoler. I 1997 ble derfor regelverket for denne ordningen strammet inn. Alle skoler ble dette året pliktig til å sende kvalitetsrapporten til kommunen. På basis av skolens rapporter, skal kommunene utarbeide en kvalitetsrapport som skal behandles politisk på kommunalt nivå. Kommunens rapport skal vurdere i hvilken grad de nasjonale målene for opplæringen er nådd, og den skal videre angi hvilke tiltak kommunen har til hensikt å sette i verk om målene ikke nås.

4.4 Departementets vurdering

Som ledd i det ansvaret skoleeierne har for å følge opp opplæringsloven og privatskoleloven er det viktig med et bevisst og kunnskapsbasert forhold til kvaliteten på grunnopplæringen for å være i stand til å følge opp utviklingen av sektoren på en god måte. I punkt 3.6 i St.meld. nr. 31 (2007-2008) *Kvalitet i skolen* er det dokumentert at mange skoleeiere ikke i tilstrekkelig grad følger opp sitt ansvar etter lovverket. Resultatene fra det nasjonale tilsynet innenfor grunnopplæringen har de siste årene i økende grad avdekket en manglende oppfølging av regelverket hos landets skoleeiere, herunder når det gjelder kravet til å ha et forsvarlig system

i opplæringsloven § 13-10 og privatskoleloven § 5-2, noe som er en klar dokumentasjon på denne utfordringen og behovet for at offentlige og private skoleeiere følger opp lovfestede rettigheter og plikter bedre.

Departementet mener det er hensiktsmessig at det også her i landet, på tilsvarende måte som i Sverige og Danmark, blir lovfestet et krav til skoleeierne om at det skal utarbeides en årlig rapport om tilstanden innenfor grunnopplæringen som de har ansvaret for, med det formål at de på en bedre måte kan iverksette de tiltak det er avdekket behov for. Plikten til å utarbeide en årlig rapport bør være enkel å etterleve og den bør fokusere på forhold som er helt sentrale kvalitetskriterier innenfor grunnopplæringen. Den informasjonen som er påkrevet å inkludere i rapporten, bør i hovedsak være tilgjengelig på udir.no/skoleporten.

I kapittel 1 i St.meld. nr. 31 (2007-2008) *Kvalitet i skolen* vises det til at det er behov for å stille klare mål for kvaliteten i grunnopplæringen, både på lokalt nivå og for landet som helhet. Disse målene bør ha betydning ved det enkelte lærested og for den enkelte som mottar opplæringen. Det presiseres at det for hvert mål bør presenteres indikatorer som gir grunnlag for å vurdere hvor langt skoleeierne og landet som helhet er kommet i å nå målene. Målene og indikatorene som i meldingen blir stilt opp for utviklingen i grunnopplæringen er disse:

1. Alle elever som går ut av grunnskolen, skal mestre grunnleggende ferdigheter som gjør dem i stand til å delta i videre utdanning og arbeidsliv

De indikatorene som vil bli benyttet for å vurdere grad av måloppnåelse og trend, er angitt til følgende:

- På nasjonalt nivå: andelen elever som presterer på laveste kompetansenivå i de internasjonale undersøkelsene i lesing og matematikk
- På lokalt nivå: andelen elever som presterer på laveste nivå i lesing og regning ved de nasjonale prøvene sammenliknet med det nasjonale gjennomsnittet

2. Alle elever og lærlinger som er i stand til det, skal gjennomføre videregående opplæring med kompetansebevis som anerkjennes for videre studier eller i arbeidslivet

De indikatorene som vil bli benyttet for å vurdere grad av måloppnåelse og trend, er angitt til følgende:

- Andelen som fullfører ordinær videregående opplæring fordelt på yrkesforberedende og studieforberedende opplæringsprogrammer
- Andelen som oppnår planlagt kompetanse på lavere nivå blant de som ikke gjennomfører ordinær videregående opplæring

3. Alle elever og lærlinger skal inkluderes og oppleve mestring

De indikatorene som er tenkt benyttet til å vurdere grad av måloppnåelse og trend, er angitt til følgende (det tas sikte på at disse indikatorene skal videreutvikles):

- Andelen som trives godt
- Andelen som mobbes
- Andelen som får nok utfordringer i skolen
- Andelen som oppgir at opplæringen er tilpasset deres nivå
- Andelen som får faglige tilbakemeldinger

Det er data fra det nasjonale kvalitetsvurderingssystemet med bl.a. nasjonale prøver og Elevundersøkelsen og andre data som publiseres på udir.no/skoleporten som vil sette den enkelte skoleeier i stand til å vurdere egen måloppnåelse. Regjeringen vil for øvrig oppfordre skoleeiere og skoler til å sette konkrete målsettinger for hva de skal oppnå innenfor de målområdene som er satt opp.

Departementet mener at et presist krav til skoleeierne om å utarbeide en årlig rapport om tilstanden i opplæringen bør knyttes til den type mål for kvalitet som er nevnt i meldingen, dvs. læringsresultat, frafall og læringsmiljø. Indikatorene for kvalitetsarbeidet som meldingen omtaler vil departementet vurdere å omtale i en veileder. Dersom en ordning med årlig tilstandsrapport blir innført, vil departementet oppfordre til at rapporten også blir drøftet i de øverste folkevalgte organene kommunestyre og fylkesting og i styrene for private skoler, men foreslår ikke at en plikt til slik drøfting i de øverste organene blir lovfestet. Skoleeierne vil etter forslaget kunne supplere tilstandsrapporten med informasjon ut fra egne lokale behov. Departementet mener at alle skoleeiere som driver opplæringsvirksomhet etter opplæringsloven og privatskoleloven bør pålegges en lovfestet plikt til å utarbeide en årlig rapport om tilstanden innenfor denne virksomheten.

4.5 Departementets forslag

Departementet foreslår at det blir tatt inn et tillegg i opplæringsloven § 13-10 og privatskoleloven § 5-6 om at skoleeierne og de private skolene får en plikt til å sørge for at det blir utarbeidet en årlig rapport om tilstanden i grunnopplæringen knyttet til læringsresultater, frafall og læringsmiljø. Plikten skal omfatte private skoler godkjent etter opplæringsloven § 2-12. Dataene som rapporten må bygge på vil i hovedsak være tilgjengelig som del av det nasjonale kvalitetsvurderingssystemet på nettstedet udir.no/skoleporten.

4.6 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget legger opp til at skoleeierne skal utnytte data som blir gjort tilgjengelig i egnet form på udir.no/skoleporten når de utarbeider den årlige tilstandsrapporten for grunnopplæringen. Av den grunn, og med vekt på at offentlige og private skoleeiere allerede etter gjeldende rett har en lovfestet plikt til å ha et forsvarlig system for å følge opp lovverket og resultatet av nasjonale kvalitetsvurderinger, legger departementet til grunn at det ikke vil være vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser knyttet til lovforslaget.

4.7 Forslag til lovtekst

Nytt tredje punktum i § 13-10 andre ledd i opplæringsloven skal lyde:

Som ein del av oppfølgingsansvaret etter dette leddet skal det utarbeidast ein årleg rapport om tilstanden i grunnopplæringa knytt til læringsresultat, fråfall og læringsmiljø.

Nytt tredje punktum i privatskoleloven § 5-2 tredje ledd som skal lyde:

Som ein del av oppfølgingsansvaret etter dette leddet skal det utarbeidast ein årlig rapport om tilstanden i skolen knytt til læringsresultat, fråfall og læringsmiljø.

4.8 Merknader til lovforslagene

Til opplæringsloven § 13-10 andre ledd og privatskoleloven § 5-2 tredje ledd

Bestemmelsene får en nytt tredje punktum i det aktuelle leddet der det fastslås at de ansvarlige som en del av sitt oppfølgingsansvar også skal utarbeide en årlig rapport om tilstanden i sin virksomhet innenfor grunnopplæringen knyttet til læringsresultat, frafall og læringsmiljø. Rapporten skal omfatte også tilstanden innenfor opplæringen av voksne hvis skoleeier gir slik opplæring. Departementet vil vurdere å gi nærmere omtale av indikatorer i veileder. Den nye

setningen presiserer en del av det helhetlige ansvaret for oppfølging som ligger i dette leddet fra før. I denne forbindelse bemerkes det at plikten til å utarbeide årlig tilstandsrapport ikke endrer innholdet i det øvrige helhetlige ansvaret som følger av leddet, og at oppfølging av plikten til tilstandsrapport ikke alene vil være nok til å oppfylle det ansvaret som følger av opplæringsloven § 13-10 andre ledd og privatskoleloven § 5-2 tredje ledd.

Ikraftsetting

Departementet tar sikte på at lovendringene trer i kraft 1. august 2009 og dermed kommer til anvendelse fra og med skoleåret 2009/2010.

5 Forslag om å presisere minoritetsspråklige elevers rett til utvidet opplæring i videregående opplæring med inntil to år

5.1 Bakgrunn

Det følger av opplæringsloven § 3-1 femte ledd at elever i offentlig videregående opplæring som får spesialundervisning med hjemmel i opplæringsloven § 5-1, har rett til videregående opplæring i inntil to ekstra år dersom de har behov for det. Privatskoleloven gir ikke elever i privat videregående opplæring slik rett. Før 1. august 2008 ble særskilt språkopplæring gitt med hjemmel i opplæringsloven § 5-1, og et vedtak om særskilt språkopplæring i offentlig videregående opplæring utløste derfor uten videre en rett til inntil to år ekstra videregående opplæring ved behov for slik utvidet opplæringstid.

Etter forslag fra regjeringen, fremmet i Ot.prp. nr. 40 (2007-2008), ble det fra 1. august 2008 innført egne hjemmelsgrunnlag for retten til særskilt språkopplæring for minoritetsspråklige elever i videregående opplæring i opplæringsloven § 3-12 og privatskoleloven § 3-5. Etter dette tidspunktet skal retten til særskilt språkopplæring hjemles i disse lovbestemmelsene og ikke som før med vedtak om spesialundervisning. Ved innføringen av nytt hjemmelsgrunnlag for særskilt språkopplæring var det ikke tilsiktet noen endring i retten til utvidet opplæringstid for minoritetsspråklige elever i offentlig videregående opplæring. På denne bakgrunn foreslår departementet i St.meld. nr. 31 (2007-2008) *Kvalitet i skolen* pkt. 4.1.4;

”å sende på høring et lovforslag som innebærer at elever i videregående opplæring som får særskilt språkopplæring, får rett til to års ekstra tid til å gjennomføre opplæringen.”

Elever i private videregående skoler som får spesialundervisning etter privatskoleloven § 3-6 er som nevnt ikke omfattet av opplæringsloven § 3-1 femte ledd. Med det nevnte forslaget i St.meld. nr. 31 (2007-2008) legges det opp til presisering av gjeldende rett, og ikke innføring av tilsvarende rett til ekstra opplæringstid for elever i privat videregående opplæring etter privatskoleloven.

5.2 Gjeldende rett

Det følger av opplæringsloven § 3-1 femte ledd at elever i offentlig videregående opplæring som har rett til spesialundervisning etter opplæringsloven § 5-1, har rett til inntil to år ekstra videregående opplæring når eleven trenger det ut fra de særlige opplæringsmålene til den enkelte. Siden det før 1. august 2008 ikke var egen lovbestemmelse om retten til særskilt språkopplæring i videregående opplæring ble slik opplæring gitt med hjemmel i nettopp spesialundervisningsbestemmelsen. Et vedtak om rett til særskilt språkopplæring i offentlig videregående opplæring med hjemmel i opplæringsloven § 5-1 utløste derfor uten videre en rett til inntil to år ekstra videregående opplæring ved behov for slik utvidet opplæringstid. Til

tross for at denne rettigheten ble videreført ved innføringen av opplæringsloven § 3-12 er det i dag ingen henvisning i opplæringsloven § 3-1 femte ledd.

Elever i videregående opplæring etter privatskoleloven som har rett til spesialundervisning etter § 3-6 jf. opplæringsloven § 5-1, har ikke samme rett til ekstra opplæringstid som elever i offentlig videregående opplæring. Bestemmelsene i privatskoleloven gjelder uttømmende for elever i skoler godkjent etter privatskoleloven, og siden privatskoleloven hverken henviser til opplæringsloven § 3-1 femte ledd eller har en tilsvarende bestemmelse er det ikke en slik rett. Rettstilstanden var slik før 1. august 2008 og ble videreført uendret ved innføringen av nytt hjemmelsgrunnlag for retten til særskilt språkopplæring for minoritetsspråklige elever i privat videregående skole i privatskoleloven § 3-5.

5.3 Departementets vurdering

Ved innføringen av opplæringsloven § 3-12 ble hjemmelsgrunnlaget for retten til særskilt språkopplæring for minoritetsspråklige elever i offentlig videregående opplæring endret uten at det var tilsiktet noen realitetsendring i minoritetsspråklige elevers rett til inntil to år ekstra videregående opplæring med hjemmel i opplæringsloven § 3-1 femte ledd. Rettigheten til slik ekstra opplæringstid er fortsatt sentral i arbeidet mot frafall i videregående opplæring, og for at elevene skal kunne gjennomføre opplæringen med nødvendig tilrettelegging. Med utvidet tid vil dessuten minoritetsspråklige elever få bedre grunnlag for videre studium eller arbeid etter grunnopplæringen. Minoritetsspråklige elever som kommer til Norge sent i skolealderen, må på kort tid tilegne seg norskferdigheter for å gjennomføre videregående opplæring. Enkelte vil ikke klare å gjennomføre videregående opplæring innenfor samme tidsrom som elever med norsk som morsmål eller som har fått opplæring på norsk gjennom hele skoleløpet.

Departementet foreslår at opplæringsloven § 3-1 femte ledd endres slik at det ikke er tvil om at retten til videregående opplæring i inntil to år ekstra fortsatt gjelder for elever som får særskilt språkopplæring i offentlig videregående opplæring. Departementet vurderer at det er behov for å presisere dette i opplæringsloven § 3-1 femte ledd med en henvisning til opplæringsloven § 3-12.

Departementet foreslår ikke endringer i kravet om sakkyndig vurdering før vedtak om utvidet opplæringstid fattes. Som i dag skal det foreligge en sakkyndig vurdering av elevens behov for ekstra tid i den videregående opplæringen. Vurderingen skal gjøres av PP-tjenesten og skal foreligge før fylkeskommunen fatter vedtaket. Departementet vil presisere at den sakkyndige vurderingen kun skal ta stilling til elevens behov for utvidet opplæringstid. Kravene til den sakkyndige vurderingen forut for vedtak om spesialundervisning uttalt i opplæringsloven § 5-3, kommer følgelig ikke til anvendelse på en sakkyndig vurdering som gjøres med hjemmel i opplæringsloven § 3-1 femte ledd.

Departementet foreslår ikke at det innføres en bestemmelse om rett til utvidet tid til videregående opplæring med hjemmel i privatskoleloven. Dette ville være en realitetsendring og ikke kun en presisering av gjeldende rett slik departementet har varslet i St.meld. nr. 31 (2007-2008) *Kvalitet i skolen*. Den forskjellen som følger av gjeldende rett videreføres på denne måten med forslaget.

5.4 Departementets forslag

Departementet foreslår at opplæringsloven § 3-1 femte ledd blir endret slik at eksisterende rett til i inntil to år ekstra for minoritetsspråklige elever i offentlig videregående opplæring klart

uttrykkes. Dette gjøres ved at det formuleres en henvisning til opplæringsloven § 3-12 i opplæringsloven § 3-1 femte ledd. Forslaget innebærer for øvrig en videreføring av kravet til en sakkyndig vurdering av elevens behov for ekstra tid i videregående opplæring før fylkeskommunen fatter vedtak etter bestemmelsen.

5.5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget om å endre opplæringsloven § 3-1 femte ledd vil etter departementets vurdering ikke legge nye økonomiske eller administrative forpliktelser på fylkeskommunen. Endringen vil være en presisering av en plikt fylkeskommunen har i dag, og av den grunn ikke utgjøre noen endring i fylkeskommunens samlede kostnader.

5.6 Forslag til lovtekst

Departementet foreslår at opplæringsloven § 3-1 femte ledd skal lyde (endringer *kursivert*):

Elev som etter reglane i kapittel 5 har rett til spesialundervisning, har rett til videregående opplæring i inntil to år ekstra når eleven treng det i forhold til opplæringsmåla for den enkelte. Før fylkeskommunen gjer vedtak *om utvida opplæringstid*, skal det liggje føre sakkunnig vurdering av dei særlege behova eleven har. Retten gjeld også for elevar som har rett til opplæring i og på teiknspråk etter § 3-9, rett til opplæring i punktskrift etter § 3-10 *eller rett til særskild språkopplæring etter § 3-12*.

5.7 Merknader til lovforslaget

Til § 3-1 femte ledd

Tilføyelsen i andre punktum er gjort for å presisere og klargjøre at det siktes til vedtaket om utvidet opplæringstid. Endringen innebærer ingen realitetsendring.

Endringen i tredje punktum innebærer en presisering av at retten til utvidet opplæringstid gjelder elever som mottar særskilt språkopplæring etter opplæringsloven § 3-12. Endringen presiserer at retten til inntil to år ekstra videregående opplæring for minoritetsspråklige elever i offentlig skole nå er utledet av bestemmelsen om særskilt språkopplæring, og ikke av retten til spesialundervisning slik tilfellet var før 1. august 2008. Den ekstra opplæringstiden kommer i tillegg til de tre årene eleven har rett til videregående opplæring etter § 3-1 første ledd.

Retten til utvidet tid til videregående opplæring innebærer heltids opplæring i inntil to år ekstra. Det er en forutsetning at eleven kan ha utbytte av å få utvidet tid. Før fylkeskommunen fatter vedtak om utvidet tid etter bestemmelsen, skal det foreligge en sakkyndig vurdering av elevens behov for mer tid i videregående opplæring. Det følger av opplæringsloven § 5-6 at det er pedagogisk-psykologisk tjeneste som skal sørge for den sakkyndige vurderingen. Det er ikke et vilkår at eleven har kommet til Norge sent i skoleløpet for å få rett til inntil to år ekstra tid i videregående opplæring, men elevens konkrete behov for utvidet tid som er avgjørende.

Ikraftsetting

Departementet tar sikte på at lovendringen trer i kraft 1. august 2009 og dermed kommer til anvendelse fra og med skoleåret 2009/2010.

6 Forslag om å presisere plikten til foreldresamarbeid i grunnopplæringen

6.1 Bakgrunn

Foreldreutvalget for grunnskolen, FUG, er et rådgivende organ for departementet i saker som gjelder samarbeid mellom grunnskolen og hjemmet. I St.meld. nr. 16 (2006-2007) ...og ingen

stod igjen varslet departementet et forslag om utvidelse av mandatet til FUG til å omfatte første året av videregående opplæring. Begrunnelsen var ønsket om et styrket samarbeid mellom skole og hjem. Forslaget ble fremmet i Ot.prp. nr. 40 (2007-2008) og vedtatt av Stortinget sommeren 2008. Bestemmelsen trer i kraft 1. januar 2009. Fra dette tidspunktet blir FUG betegnelsen på Foreldreutvalget for grunnopplæringen. Korresponderende tekniske justeringer i bestemmelsene om FUG i forskrift til opplæringsloven kapittel 20 tas det sikte på å fastsette høsten 2008, med samme tidspunkt for ikraftsetting som lovendringen, 1. januar 2009. Synspunkter på de korresponderende endringene i forskriften ble innhentet i forbindelse med høringen av lovforslaget, og en offentlig høring av forskriftsendringene vurderes derfor som åpenbart unødvendig, jfr. forvaltningsloven § 37 første ledd og fjerde ledd bokstav c, samt utredningsinstruksen pkt. 5.4 bokstav c.

Under stortingsbehandlingen av de ovennevnte endringene i bestemmelsen om mandatet til FUG, uttalte Kirke- utdannings- og forskningskomiteen at lovverket må forplikte den enkelte videregående skole til samarbeid mellom hjem og skole. Det ble samtidig presisert at dette skal gjøres slik at den enkelte skole/lærebedrift gis frihet til å organisere og strukturere samarbeidet ut fra lokale forhold. I komiteens innstilling, Innst. O. nr. 51 (2007-2008) pkt. III B, heter det:

Stortinget ber regjeringen snarest utarbeide forslag til bestemmelser som forplikter videregående skole til foreldresamarbeid.

6.2 Gjeldende rett

Formålsparagrafen i opplæringsloven § 1-2 femte ledd understreker at det gjennom hele grunnopplæringen, både i grunnskole og videregående opplæring, skal vektlegges å skape gode samarbeidsformer. Dette formuleres slik:

”Det skal leggjast vekt på å skape gode samarbeidsformer mellom lærarar og elevar, mellom lærlingar, lære kandidat ar og bedrifter, mellom skole og heim, og mellom skole og arbeidsliv.”

Læreplanverkets prinsippdel inneholder også et punkt om foreldresamarbeid som gjelder hele grunnopplæringen. Her heter det:

”Foreldrene/de foresatte har hovedansvaret for egne barn og de har stor betydning for barnas motivasjon og læringsutbytte. Samarbeidet mellom skole og hjem er sentralt både i forhold til å skape gode læringsvilkår for den enkelte og et godt læringsmiljø i gruppen og på skolen. En forutsetning for godt samarbeid er god kommunikasjon. I samarbeidet vil gjensidig kommunikasjon om elevenes faglige og sosiale utvikling og deres trivsel stå sentralt. Samarbeidet mellom skole og hjem er viktig i hele grunnopplæringen, men vil endre karakter og form etter hvert som elevene blir eldre og får større ansvar for egen læring og utvikling. Samarbeid mellom skolen og hjemmet er et gjensidig ansvar, men skolen skal ta initiativ og legge til rette for samarbeidet. Opplæringsloven, forskrift til loven og Læreplanverket danner grunnlaget for samarbeidet, og foreldrene/de foresatte skal ha reell mulighet for innflytelse på egne barns læringsarbeid faglig og sosialt. Hjemmet skal få informasjon om målene for opplæringen i fagene, elevenes faglige utvikling i forhold til målene og hvordan hjemmet kan bidra til å fremme elevenes måloppnåelse. Videre skal hjemmet ha informasjon om hvordan opplæringen er lagt opp og hvilke arbeidsmåter og vurderingsformer som brukes. Det må også legges tilrette for at foreldrene/de foresatte får nødvendige opplysninger for å kunne delta i reelle drøftinger om utviklingen av skolen.”

Formålsparagrafen og omtalen i læreplanverkets prinsippdel forplikter både grunnskolen og videregående opplæring til foreldresamarbeid. Etter opplæringsloven § 8-2 andre ledd og privatskoleloven § 3-4 tredje ledd ligger mye av ansvaret for det konkrete arbeidet direkte mot hjemmet i både grunnskolen og videregående opplæring på kontaktlæreren. I forskrift til opplæringsloven § 3-2 er ansvaret for samarbeidet med hjemmet understreket, og det er angitt krav til foreldresamarbeid i forbindelse med vurdering av eleven. Krav til samarbeid mellom hjem og grunnskoler følger også av bestemmelsene om foreldreråd, jf. opplæringsloven § 11-4 annet ledd.

6.3 Departementets vurderinger

I Ot.prp. nr. 40 (2007-2008) uttalte departementet at det ikke så noe umiddelbart behov for å regelfeste foreldresamarbeidet i videregående opplæring utover det som allerede fulgte av gjeldende rett. Det ble vist til at departementet først ville se hvordan utvidelsen av mandatet til FUG fungerte, for deretter å vurdere et slikt behov. Under stortingets behandling av proposisjonen fremkom et ønske fra komiteen om å få utarbeidet forslag til slike bestemmelser. Dette munnet ut i et anmodningsvedtak hvor Stortinget bad regjeringen snarest utarbeide forslag til bestemmelser som forplikter videregående skole til foreldresamarbeid. Som følge av Stortingets anmodning foreslår departementet presiseringer i gjeldende regelverk.

Det er grunnleggende enighet om at et nært samarbeid mellom skole og foreldre er verdifullt og nødvendig for å skape et godt grunnlag for læring, og at foreldrene bør være gode samarbeidspartnere for sine barn. Dette gjelder gjennom hele grunnopplæringen, men først og fremst i grunnskolen og første året i videregående opplæring. Når det gjelder overgangen fra grunnskolen til videregående opplæring, er denne krevende for mange elever ved at vanskelige og viktige valg skal tas. Det er da av stor betydning at foreldrene opptrer som gode rådgivere for sine barn. For ressursvake elever er dette særlig viktig. Samarbeidet mellom skole og hjem gjennom grunnopplæringen bør etter departementets syn sees i sammenheng, ikke minst som et virkemiddel for å redusert det store frafallet i videregående opplæring.

Departementet vil på den bakgrunn foreslå en generell bestemmelse som forplikter offentlige skoleeiere til foreldresamarbeid. Plikten skal gjelde både i grunnskole- og videregående opplæring. Det foreslås at organiseringen av foreldresamarbeidet må ta hensyn til lokale forhold, og at utfyllende bestemmelser senere kan bli gitt i forskrift.

6.4 Departementets forslag

I opplæringsloven kapittel 13 er det gitt ulike bestemmelser om ansvaret for offentlige skoleeiere, og departementet foreslår en ny § 13-3d som lovfester plikt til foreldresamarbeid for kommunen og fylkeskommunen. Bestemmelsen fastsetter at organiseringen av samarbeidet skal ta hensyn til lokale forhold. Det foreslås en forskriftshjemmel for nærmere regulering av foreldresamarbeidet i forskrift.

6.5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Lovendringsforslaget er en presisering av innholdet i den plikten til foreldresamarbeid som allerede følger av opplæringsloven og tilhørende forskrift. Formålsbestemmelsen § 1-2 og læreplanverkets prinsippdel uttrykker allerede denne plikten, og den er videre presisert i forskrift til opplæringsloven, se omtalen i pkt. 6.2 ovenfor. Forslaget vil understreke den eksisterende plikten kommuner og fylkeskommuner har til foreldresamarbeid, herunder plikten som gjelder i videregående opplæring.

Lovendringsforslaget vurderes på denne bakgrunn ikke å ha vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser for kommunen eller fylkeskommunen.

6.6 Forslag til lovtekst

Departementet foreslår at ny § 13-3d skal lyde:

§ 13-3d. Plikt for kommunen og fylkeskommunen til foreldresamarbeid

Kommunen og fylkeskommunen skal sørge for samarbeid med foreldre i grunnskolen og i vidaregående opplæring. Organiseringa av foreldresamarbeidet skal ta omsyn til lokale tilhøve. Departementet gir nærmere forskrifter.

6.7 Merknader til lovforslaget

Til opplæringsloven ny § 13-3d

Lovforslaget i opplæringsloven § 13-3d oppstiller en uttrykkelig plikt for offentlig skoleeier. Plikten gjelder både for kommunen og fylkeskommunen. Stortingets anmodningsvedtak retter seg mot foreldresamarbeid i videregående opplæring, men departementet mener det må presiseres en tilsvarende plikt for hele den offentlige grunnopplæringen. Grunnen er at bestemmelsen ellers kan gi inntrykk av at en slik plikt bare gjelder i videregående opplæring.

Det er i lovforslaget gitt én føring for det nærmere innholdet av foreldresamarbeidet, nemlig at det må tas hensyn til lokale forhold i organiseringen av samarbeidet. Det er med dette ikke meningen å åpne for endringer i de samarbeidsorganene som man i dag har for grunnskolen med hjemmel i opplæringslovens kapittel 11. Føringen er først og fremst tatt inn for å understreke at det må tas hensyn til lokale forhold når foreldresamarbeidet skal organiseres på videregående opplærings nivå. Forøvrig er det opp til de involverte partene, skoleeieren på den ene siden og foreldrene på den annen, hvordan dette samarbeidet nærmere skal organiseres. I grunnskolen kan et slikt foreldresamarbeid bl.a. skje gjennom foreldrerådene, jfr. opplæringslovens § 11-4. I videregående opplæring er ikke foreldreråd et lovfestet brukerorgan ved skolene. Fylkeskommunene må derfor organisere samarbeidet med foreldrene på annen måte som ivaretar lokale forhold.

I lovforslaget er departementet gitt adgang til å gi nærmere forskrifter på området.

Ikraftsetting

Departementet tar sikte på at lovendringene trer i kraft 1. august 2009 og dermed kommer til anvendelse fra og med skoleåret 2009/2010.

7 Forslag om å lovfeste rett og plikt til fysisk aktivitet i grunnskoleopplæringen

7.1 Bakgrunn

Skolebarn på barnetrinnet har i Norge få timer på skolen sammenlignet med barn i mange andre land. Regjeringen har i Soria Moria-erklæringen et mål om å styrke opplæringen med flere undervisningstimer i grunnskolen. Regjeringen har fra høsten 2008 utvidet timetallet på barnetrinnet med til sammen fem uketimer á 60 minutter på 1.-4. årstrinn. Timetallsøkningen går til å styrke fagene norsk, matematikk og engelsk.

I St.prp. nr. 1 (2008-2009) uttaler regjeringen som mål at fysisk aktivitet skal være del av en utvidet skoledag på barnetrinnet. Regjeringen ønsker derfor å videreføre utvidelsen av skoledagen ved å innføre to uketimer til fysisk aktivitet på barnetrinnet. Dette skal gi grunnlag for en mer variert skoledag og bedre læringsutbytte for elevene. Regjeringen ønsker imidlertid

ikke at undervisningstimetallet skal utvides med to uketimer i kroppsøvningsfaget. De to timene til fysisk aktivitet er derfor ikke regulert av læreplanen i kroppsøving.

7.2 Gjeldende rett

Fysisk aktivitet i tillegg til kroppsøvningsfaget er per i dag ikke en aktivitet som er etablert i grunnskolen, og det står ikke på den nasjonale fag- og timefordelingen. Fysisk aktivitet som en obligatorisk del av grunnskoleopplæringen (utenfor kroppsøvningsfaget) er derfor nytt i grunnskolen, og må av den grunn hjemles i opplæringsloven og privatskoleloven.

7.3 Departementets vurderinger

Erfaringer med fysisk aktivitet i prosjekter og forsøk

De siste årene har det vært gjennomført prosjekter og forsøk i skoleverket der økt fysisk aktivitet har vært en del av innholdet. Økt fysisk aktivitet rapporteres å ha en positiv virkning på læringsmiljøet. Det er også gitt tilbakemeldinger om at det har vært vanskelig å legge inn mer tid til fysisk aktivitet i en allerede stram tidsplan. Departementet antar imidlertid at to uketimer til fysisk aktivitet som del av en utvidet skoledag vil gi positive effekter på læringsmiljøet.

Presisering og avgrensning av aktiviteten

To uketimer fysisk aktivitet skal være en del av den obligatoriske skoleplikten, men tiltaket er ikke en utvidelse av kroppsøvningsfaget. Det skal ikke fastsettes egne kompetansemål, men aktiviteten vil kunne støtte opp under kompetansemål i fag.

På hvilke årstrinn skal aktiviteten legges

Behovet for fysisk aktivitet er trolig størst for de eldre elevene på barnetrinnet, det vil si 5.-7. årstrinn. Utvidelsen innebærer at to av barnetrinnene, eksempelvis 6. og 7. årstrinn, kan få én uketime med fysisk aktivitet hver.

På bakgrunn av de foreslåtte lovendringene i dette høringsnotatet, vil det bli utarbeidet utkast til forskrifter som skal regulere den fysiske aktiviteten i offentlig og privat grunnskoleopplæring, se nærmere om dette i punkt 7.4. I høringen av forskriftsbestemmelser vil høringsinstansene bli bedt om å ta stilling til på hvilke årstrinn timene bør legges.

Innholdet i aktiviteten

Fysisk aktivitet som del av skoledagen bør knyttes til at skolen skal bidra til at det fysiske og psykososiale arbeids- og læringsmiljøet fremmer helse, trivsel og læring, jf. opplæringsloven kapittel 9a som gjelder både offentlig og privat grunnskoleopplæring. Skolen bør sikre variasjon og bredde i aktiviteten med både inne- og uteaktiviteter. Skolen bør tilpasse innhold og organisering ut fra lokale forhold. Den fysiske aktiviteten skal foregå jevnlig gjennom hele skoleåret, det vil si at det ikke skal være mulig å samle opp disse timene til for eksempel skidager eller lignende. Spørsmål i tilknytning til innhold og organisering vil for øvrig bli reist i den kommende høringen til forskriftsbestemmelser om aktiviteten.

Departementet vil – i samråd med eksperter på fysisk fostring og Utdanningsdirektoratet – ta initiativ til å utarbeide en ressurs- og idébank til bruk for skolene.

Om bemanning

Tiltaket med to uketimer fysisk aktivitet må avgrenses mot opplæring i fag. Aktiviteten skal ikke ha egne kompetansemål. Dette betyr at aktiviteten heller ikke er ment å være ordinær undervisning med krav til bruk av pedagogisk personale. De fastsatte kompetansekravene for

undervisningsstilling i offentlig og privat grunnskoleopplæring, jf. opplæringsloven § 10-1 og kapittel 14 i forskrift til opplæringsloven (privatskoleloven § 4-2 gir bestemmelsene tilsvarende anvendelse), samt bestemmelsene om vurdering foreslås ikke å gjelde for denne aktiviteten. Departementet legger til grunn at kommunene og private grunnskoler selv skal fastsette hvilken kompetanse som skal kreves for å lede aktiviteten. De foreslåtte lovhjemlene i opplæringsloven og privatskoleloven er så vide at det vil kunne gis bestemmelser i forskrift som gir unntak fra kompetansekravene.

Skoleeiers ansvar

Tiltaket med to uketimer fysisk aktivitet blir en del av elevenes rett og plikt til grunnskoleopplæring, jf. opplæringsloven § 2-1. Følgelig har kommunen og private grunnskoler ansvaret for å oppfylle retten til slik fysisk aktivitet, jf. opplæringsloven §§ 13-1 og 13-10, og privatskoleloven § 5-2. Øvrige bestemmelser i opplæringsloven og privatskoleloven skal gjelde for aktiviteten, det vises særlig til at skoleeier har ansvaret for elevenes trygghet i forbindelse med den fysiske aktiviteten, jf. opplæringsloven § 9a-2 (som gjelder tilsvarende etter privatskoleloven, jf. § 4-2). Andre eksempler er bestemmelsene om ulykkesforsikring i opplæringsloven § 13-3b og privatskoleloven § 7-1b, og bestemmelsene om politiattest i opplæringsloven § 10-9 og privatskoleloven § 4-3.

7.4 Departementets forslag

Departementet foreslår at tiltaket med fysisk aktivitet hjemles i opplæringsloven ved en tilføyelse i § 2-3 tredje ledd og i privatskoleloven ved en tilføyelse i § 2-3 andre ledd. Departementet foreslår at aktiviteten også hjemles for private grunnskoler uten rett til statstilskudd, men dette krever ingen endring i opplæringsloven § 2-12 som allerede gir opplæringsloven § 2-3 tilsvarende anvendelse på slike private grunnskoler. Forslaget innebærer at det både i opplæringsloven og privatskoleloven foreslås en lovhjemmel som åpner for å gi egne forskriftsbestemmelser om to uketimer fysisk aktivitet. Hjemmelen må gi adgang til at den forskriften som blir utarbeidet kan regulere bl.a. formålet med aktiviteten, virkeområde, innhold, timetall, unntak fra kompetansekravene og vurderingsreglene.

Departementet vil foreslå en lovhjemmel som er tilstrekkelig vid til at det ved eventuell senere utvidelse av timetallet også kan gis forskrifter om andre typer aktiviteter. Dette kan for eksempel være tid til leksehjelp. Alle eventuelle framtidige tiltak utover fysisk aktivitet må i tilfelle reguleres gjennom egne forskriftsbestemmelser som fastsettes etter alminnelig offentlig høring.

7.5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Regjeringen har foreslått å bevilge 49 mill. kroner til å legge inn to uketimer á 60 minutter til fysisk aktivitet på barnetrinnet, jf. St.prp. nr. 1 (2008-2009). Av dette vil 47,7 mill. kroner bli lagt inn i rammetilskuddet til kommunene og 0,7 mill. kroner blir bevilget til private skoler.

7.6 Forslag til lovtekst

Opplæringsloven § 2-3 tredje ledd skal lyde (endringer angitt i *kursiv*):

”Departementet gir forskrifter om fag, om mål for opplæringa, om omfanget av opplæringa i faga og om gjennomføringa av opplæringa. *Departementet gir forskrifter som regulerar aktivitetar som ikkje er opplæring i fag.* Departementet gir forskrifter om vurdering av elevar og privatistar og om klage på vurderinga, om eksamen og om dokumentasjon.”

Privatskoleloven § 2-3 andre ledd skal lyde (endringer er angitt i *kursiv*):

”Departementet gir forskrift om krav til læreplanen, vurdering av elever, klage på vurdering, eksamen og dokumentasjon. *Departementet gir forskrift som regulerer aktivitetar i grunnskolen som ikkje er opplæring i fag.* Departementet gir også forskrift om fritak frå opplæring i sidemålet for elever i grunnskolen som får særleg språkopplæring, om godskriving av tidlegare gjennomgått vidaregåande opplæring eller praksis, og om fritak for den praktiske delen av kompetansemåla i faget kroppsøving i den vidaregåande skolen.”

7.7 Merknader til lovforslagene

Til opplæringsloven § 2-3 tredje ledd og privatskoleloven § 2-3 andre ledd

Lovendringene innebærer at departementet kan gi forskrifter om aktiviteter som ikke er ment å være opplæring i fag. Aktivitetene skal omfattes av retten og plikten til grunnskoleopplæring etter opplæringsloven § 2-1.

Lovendringen skal gjelde for private grunnskoler godkjent etter opplæringsloven § 2-12. Gjeldende henvisning til opplæringsloven § 2-3 i opplæringsloven § 2-12 gjør det ikke nødvendig med endring i bestemmelsen.

Ikraftsetting og forskriftsarbeid

Det tas sikte på at lovendringene trer i kraft 1. august 2009 og dermed kommer til anvendelse fra og med skoleåret 2009/2010. På bakgrunn av forslagene til lovendringer vil det bli utarbeidet utkast til forskrifter som regulerer fysisk aktivitet i offentlig og privat grunnskoleopplæring, herunder formålet med aktiviteten, virkeområde, innhold, timetall og unntak fra kompetansekravene og vurderingsreglene m.m.

8. Forslag om å endre bestemmelsene om private skoler for funksjonshemmede

8.1 Bakgrunn

I Ot.prp. nr 37 (2006-2007) uttalte departementet blant annet:

”Departementet viser til vurderinga i høringsnotatet om at det er ei rekkje forhold rundt dei særskilde skolane for funksjonshemma som må vurderast nærmare, og at det derfor bør leggjast fram ei eiga sak om desse skolane for Stortinget.

...

For å få ei tilstrekkeleg grundig utgreiing om desse skolane, ser departementet at det er nødvendig med noko lengre tid til utgreiinga enn signalisert i høringsnotatet. Departementet vil på denne bakgrunn komme tilbake med ei eiga sak for Stortinget om dei særskilde skolane for funksjonshemma våren 2009.”

I Innst. O. nr. 88 (2006-2007) uttaler komiteen blant annet:

”Komiteen understreker verdien i å opprettholde skoler som kan sikre barn og voksne med et særskilt behov for tilrettelagt opplæring et tilbud, og at det er etablert en rekke private tilbud som har lyktes godt overfor denne målgruppen. Komiteen har merket seg at det skal foretas en gjennomgang av disse skoletilbudene som følge av påpekninger fra Riksrevisjonen, slik det er opplyst i proposisjonen, og forutsetter at siktemålet er å komme fram til klare retningslinjer for tilskuddene ved for skolene, basert på en klargjøring av blant annet forholdet mellom opplæring og behandling. Komiteen ber Regjeringen om å bidra til at det

ikke skapes unødig usikkerhet om fremtiden for disse skolene. Komiteen vil understreke betydningen av disse viktige skoletilbudene.”

8.2 Om skolene

Det er i dag 10 skoler som er godkjent etter tidligere privatskoleloven, og som nå faller inn under gjeldende privatskolelov § 2-1 andre ledd bokstav f). Disse skolene er:

Soon Sjøskole
Aglo videregående skole
Hop videregående skole
Østerbo videregående skole
Krokeide videregående skole
Seiersborg videregående skole
Øvrebø videregående skole
Helsepedagogisk Rudolf Steinerskole i Oslo
Helsepedagogisk Steinerskole på Hedemarken
Steinerskolen på Skjold, helsepedagogisk avdeling

På oppdrag fra departementet har Econ Pöyry i 2008 foretatt en spørreundersøkelse og utarbeidet en rapport om disse 10 skolene (Rapport 2008-095 De særskilte skolene for funksjonshemmede: Spørreundersøkelse). Rapporten omtaler blant annet sammensetningen av elevmassen ved skolene, praksis for inntak, opplæringstilbud og sluttkompetanse, samt andel av elevene som fullfører skolegangen. Konklusjonene på disse punktene i rapporten kan i korthet oppsummeres slik:

Om elevene

- Hovedtyngden av opplæringen på de særskilte skolene for funksjonshemmede ligger på videregående nivå
- På videregående trinn er det flest elever i aldersgruppen 16-19 år og over 30 år. De fleste skolene har en klar overvekt av unge elever (16-19 år). Det er primært Krokeide videregående skole som har elever over 30 år. Østerbo videregående skole har en stor andel av elever mellom 25 og 29 år.
- Elevene ved skolene har et bredt spekter av funksjonshemminger og øvrige tilstander. De fleste skolene har elever med psykiske og sosiale funksjonshemminger. Et lite antall av skolene har elever med fysiske funksjonshemminger, som bevegelseshemninger, hørsels- eller synshemninger. En del av skolene har elever med andre tilstander eller problemer som ADHD, epilepsi, adferdsvansker eller rusproblemer. Ingen av skolene har klar overvekt av én type funksjonshemmede elever framfor andre, med unntak av Soon Sjøskole som primært har elever med ulike former for lærevansker. Alle skolene (med unntak av Soon Sjøskole) har i undersøkelsen oppgitt at de fleste av elevene har to eller flere funksjonshemminger
- Det er samlet sett en litt større andel gutter enn jenter ved skolene. Det er forholdsvis jevn spredning av gutter og jenter på de fleste skolene. Unntakene er Østerbo videregående skole og Krokeide videregående skole med henholdsvis 80 prosent og 66 prosent gutter.

Inntaksbestemmelser og praksis ved skolene

Skolene skal følge reglene om inntak i privatskoleloven § 3-1, herunder ha et inntaksreglement, jf. bestemmelsens tredje ledd. Praksis for alle de 10 skolene er at inntak skjer på grunnlag av direkte søknader til skolene. De fleste skolene oppgir at elevene også blir

henvist til skolene. De henvisende instansene er som oftest rehabiliteringstjenesten, utrednings- og behandlingssteder, spesialisthelsetjenesten innenfor rusbehandling og psykiatri, NAV, ungdomsskoler og barnevern. Opplysningene i rapporten indikerer at det ikke er noen systematikk når det gjelder hvilke elever som henvises fra hvilken instans.

Skolenes opplæringstilbud og elevenes sluttkompetanse

Det er fire skoler som tilbyr opplæring på grunnskolenivå:

- Steinerskolene, som alle har et godkjent faglig pedagogisk alternativ med vekt på kunstneriske og praktiske fag på alle trinn.
- Soon Sjøskole, som er en alternativ maritim ungdomsskole

De skolene som tilbyr opplæring på videregående nivå har svært ulik opplæring.

Skolene der elevene går opp til eksamen har gjennomgående høy prosentandel med elever som består. Elever som ikke går opp til eksamen får individuell vurdering gjennom kompetansebevis.

Så godt som alle skolene oppgir i undersøkelsen at en høy andel av elevene fullfører det påbegynte skoleåret. En tilsvarende høy andel av elevene fullfører også sin opplæring ved den skolen de har begynt på.

8.3 Gjeldende rett

Lov 4. juli 2003 nr. 84 privatskolelova § 2-1 første ledd lyder:

”Departementet kan godkjenne private skolar og driftsendringar ved godkjende private skolar. Departementet kan godkjenne at ein grunnskole flyttar verksemda si til ein annan kommune eller at ein vidaregåande skole flyttar verksemda si til ein annan fylkeskommune. Vertskommunen eller vertsfylket skal gi fråsegn før departementet gjer vedtak i saka, og kan klage på departementet sitt vedtak. Godkjende skolar har rett til statstilskot etter § 6-1 og til å drive verksemd eller lova.”

Av § 2-1 andre ledd bokstav f) fremgår det at et grunnlag er *”særskilt tilrettelagd opplæring for funksjonshemma”*.

Privatskoleloven § 3-1 om inntak av elever lyder:

”Skolane skal ha heile landet som inntaksområde. Dei skal stå opne for alle som fyller vilkåra for inntak i offentlege skolar, jf. opplæringslova §§ 2-1 tredje ledd og 3-1 første ledd. Dette gjeld òg skolar i utlandet og internasjonale skolar i Noreg.

Ved inntak til vidaregåande skolar skal ungdom med rett til vidaregåande opplæring etter opplæringslova § 3-1 prioriterast føre vaksne søkjarar med rett til vidaregåande opplæring etter opplæringslova § 4A-3. Skolar for funksjonshemma kan også ta inn vaksne søkjarar utan rett til vidaregåande opplæring. Heimfylket skal vurdere realkompetansen til ein vaksen søkjar før han eller ho kan takast inn som elev ved ein vidaregåande skole. Norske vidaregåande skolar i utlandet kan ikkje ta inn vaksne.

Skolane skal ha eit inntaksreglement som viser prioriteringa av søkjarar, dersom søkinga er større enn kapasiteten til skolen. Reglementet skal innehalde reglar for prioritering ut frå saklege omsyn. Inntaksreglementet skal liggje innanfor den avgrensinga som følgjer av første

og andre ledd. Skolen avgjer i samsvar med reglementet kven av søkjarane som skal takast inn.

Melding om inntak av elevar i grunnskolar skal sendast til heimkommunen til eleven. Melding om inntak til vidaregåande skolar skal sendast til heimfylket til eleven. Skolen skal melde frå til heimfylket om behovet for læreplass når eleven er teken inn på vidaregåande trinn 2.

Departementet kan gi forskrifter om inntak av vaksne søkjarar utan rett til vidaregåande opplæring og om inntak av utanlandske søkjarar.

Ved avgjerd etter desse reglane gjeld forvaltningslova. Avgjerd om inntak er enkeltvedtak, jf. forvaltningslova § 2. Departementet er klageinstans.

Når det gjeld særskilde skolar for funksjonshemma, kan departementet gjere unntak frå reglane i andre ledd.”

Privatskoleloven § 8-1 første ledd om overgangsregler lyder:

Departementet kan ikkje godkjenne nye skolar etter § 2-1 andre ledd bokstav f før 1. juli 2009.

Tilskudd fra staten

Godkjente private grunn- og videregående skoler for funksjonshemmede får tilskudd etter reglene i privatskoleloven § 6-1 fjerde ledd:

”Dei særskilde skolane for funksjonshemma får likevel alle driftsutgifter dekte ved statstilskot etter ein normalsats per elev per skoleår.”

I retningslinjene for Tilskudd til private skoler med rett til statstilskudd, kap. 228 post 70 heter det i forbindelse med elevtellingene:

”Reglene ovenfor gjelder også for skoler for funksjonshemmede. Imidlertid gjelder følgende tillegg for videregående opplæring: Dersom elevtallet per 1. april er lavere enn elevtallet per 1. oktober, legges elevtallet per 1. oktober til grunn for beregningen av tilskudd for våren.”

Statstilskuddet utbetales med 100 % av to fastsatte satser, en sats for særlig ressurskrevende elever og en sats for nokså ressurskrevende elever. I alt er det om lag 500 elever ved disse ti skolene, hvorav om lag 120 elever får tilskudd etter satsen for særlig ressurskrevende. Etter gjeldende regler kan ikke skoler for funksjonshemmede kreve skolepenger fra elevene. I 2008 er satsen for særlig ressurskrevende elever 384318 kroner per elev, mens satsen for nokså ressurskrevende elever er på 238166 kroner per elev. Det kreves ikke dokumentasjon på arten eller graden av funksjonshemming. Det er skolene selv som vurderer elevenes hjelpebehov. Riksrevisjonen påpeker i rapport datert 12. april 2005 om Revisjon av tilskudd til frittstående skoler at departementet ikke har etablert kriterier for å skille mellom de to særskilte tilskuddssatsene for ressurskrevende elever. Riksrevisjonen peker på at det er stor differanse mellom de to tilskuddssatsene, og at departementet har overlatt ansvaret for å vurdere den enkelte elev i forhold til hvilken sats som skal brukes til skolene. Riksrevisjonen peker på at tilskuddssatsen for nokså ressurskrevende elever (kr 238166) er vesentlig høyere enn tilskuddssatsene for funksjonsfriske elever. Tilskuddsgrunnlaget per elev i private grunnskoler er om lag 50000 kroner for skoler med fra 41 til 200 elever. Mens tilskuddsgrunnlaget per elev i videregående opplæring varierer fra om lag 90000 kroner på Allmenne, økonomiske og

administrative fag til om lag 152000 kroner på Naturbruk. Skolene mottar 85 prosent av tilskuddsgrunnlaget per elev.

Etter den tidligere privatskoleloven av 1985 hadde skolene for funksjonshemmede krav på dekning av driftsutgifter, eksklusive husleieutgifter. Etter søknad *kunne* skolene i tillegg få dekket investeringsutgifter, herunder utgifter til husleie. I forbindelse med behandlingen av Ot.prp. nr. 33 (2002-2003) om lov om frittstående skolar, jf. Innst. O. nr. 80 (2002-2003) ble bestemmelsen i den tidligere privatskoleloven fra 1985 om dekning av driftsutgifter videreført, mens bestemmelsene om at skolene etter søknad kunne få statstilskudd til investeringsutgifter ikke ble videreført. Tilskudd til dekning av husleieutgifter for skolene for funksjonshemmede er imidlertid videreført på tilskuddsnivået for 2003. Dette tilskuddet er ulikt fordelt mellom skolene.

8.4 Departementets vurderinger

Det har vært reist spørsmål om betegnelsen *”særskilte skoler for funksjonshemmede”* er dekkende, eller om en bør søke å finne et bedre navn på skolene. Ved vurderingen av dette spørsmålet har departementet funnet det naturlig å ta utgangspunkt i følgende definisjon av begrepet *”reduisert funksjonsevne”/funksjonshemming:*

”Tap av, skade på eller avvik i en kroppsdel eller i en av kroppens psykologiske, fysiologiske eller biologiske funksjoner.”

Denne definisjonen er bl.a. brukt i NOU 2001:22 *Fra bruker til borger*, og den er også benyttet i forskrift til folkehøyskoleloven, jf. § 2 bokstav e).

Som rapporten til Econ Pöyry viser, har elevene på de 10 skolene samlet sett mange typer funksjonshemminger og øvrige tilstander. Hovedtyngden omfatter psykiske utviklingshemminger, psykiske problemer, ulike former for lærevansker (dysleksi, kognitive forstyrrelser med mer) og skjulte funksjonshemminger som for eksempel diabetes, hjerteproblemer og allergier. Departementet mener på denne bakgrunn at begrepet *”funksjonshemmede”* i hovedsak er dekkende for elevmassen ved skolen, og vil ikke foreslå noen begrepsendring.

Departementet vil peke på at norsk skole – som det klare utgangspunkt – skal være for alle. Etablering av egne skoler for elever med forskjellige diagnoser harmonerer ikke med målsettingen om god integrering. De eksisterende 10 skolene for funksjonshemmede bærer etter departementets oppfatning til dels sterkt preg av å være spesialskoler. Departementet ønsker en sterk satsing på den offentlige skolen og at inkluderende opplæring skal være hovedregelen.

Departementet vil vise til at den statlige finansieringsordningen for dagens 10 skoler for funksjonshemmede, sammenholdt med det tilbudet disse skolene gir, gjør disse skolene til en særskilt gruppe privatskoler sett i forhold til andre skoler godkjent på andre grunnlag i privatskoleloven, jf. § 2-1 andre ledd. Den største andelen av elevene som går på skoler for funksjonshemmede, har rett til grunnskoleopplæring eller videregående opplæring etter opplæringsloven, herunder rett til spesialundervisning når vilkårene for det er oppfylt. Dette innebærer at elevene ved de særskilte skolene for funksjonshemmede – også uten tilbudene som gis ved disse skolene – i stor grad har en lovfestet rett til et individuelt tilpasset tilbud i den offentlige skolen eller ved en privatskole godkjent på andre grunnlag etter § 2-1 andre ledd. Finansieringssystemet med to faste satser er ikke tilpasset dagens krav om individuell vurdering av elevene og individuell tilpassing av opplæringen for elever som har behov for

spesialundervisning. Satsene for tilskudd per elev er forholdsvis høye. Graden av funksjonshemninger og øvrige tilstander varierer blant elevene og det er en svakhet at skolene selv er overlatt ansvaret for å vurdere hver enkelt elev i forhold til hvilken sats som skal legges til grunn. Dette har også Riksrevisjonen påpekt, jamfør omtale over.

På denne bakgrunn tar departementet sikte på å innføre kriterier for å skille mellom de to særskilte tilskuddsatsene for ressurskrevende elever. Innføring av slike kriterier er i tråd med merknader fra Riksrevisjonen, jf. foranstående.

Departementet ber om høringsinstansenes syn på hvordan slike kriterier mest hensiktsmessig kan utformes.

Departementet er av den oppfatning at kriterier for å skille mellom de to særskilte tilskuddsatsene bør gis i forskrift. Departementet foreslår derfor at § 6-1 fjerde ledd i loven endres, ved at det tilføyes et nytt annet punktum om at departementet kan gi forskrift om tilskuddsordningen for de særskilte skolene for funksjonshemmede.

Departementet vil blant annet på grunnlag av høringsinstansenes innspill sette i gang arbeidet med å utarbeide hensiktsmessige forskriftsbestemmelser.

Departementet har erfart at det kan være formålstjenlig at det åpnes for at disse skolene i særskilte tilfelle kan få anledning til å kreve inn skolepenger. Departementet foreslår derfor at § 6-2 i loven endres, slik at det gis hjemmel til at skolene etter søknad kan gis dispensasjon til å kreve inn skolepenger. Departementet vil bemerke at dispensasjon til å kreve inn skolepenger bare vil kunne gis i helt spesielle tilfeller og etter en konkret vurdering.

Som vist foran er egne privatskoler for funksjonshemmede ikke i tråd med sentrale målsettinger om en god integrering og en skole som er for alle. Departementet legger på denne bakgrunn frem forslag om at privatskoleloven § 2-1 andre ledd bokstav f) endres, slik at det ikke lenger blir hjemmel til å godkjenne nye særskilte skoler for funksjonshemmede. Departementet viser til at dette er en videreføring av gjeldende rett, idet privatskoleloven § 8-1 første ledd etter lovendring i kraft 1. juli 2007 fastsetter at det ikke er hjemmel til å godkjenne nye særskilte skoler for funksjonshemmede før 1. juli 2009.

Departementet foreslår dermed:

- Innføring av hjemmel til etter søknad å gi dispensasjon til å kreve inn skolepenger,
- Innføring av hjemmel til å gi forskrift om tilskuddsordningen for de særskilte skolene for funksjonshemmede. Hjemmelen til å godkjenne nye skoler for funksjonshemmede bortfaller.

Ikraftsetting

Departementet tar sikte på at lovendringene trer i kraft 1. august 2009 og dermed kommer til anvendelse fra og med skoleåret 2009/2010.

8.5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget innebærer i utgangspunktet en videreføring av dagens ordning når det gjelder statlig finansiering. Ved en innføring av kriterier for å skille mellom de to særskilte tilskuddsatsene for ressurskrevende elever i forskrift, vil en måtte komme tilbake til spørsmålet om økonomiske og administrative konsekvenser.

8.6 Forslag til lovtekst

Privatskoleloven § 2-1 andre ledd bokstav f) skal lyde (endringer angitt i kursiv):

f) særskilt tilrettelagd opplæring for funksjonshemmede. *Dette godkjenningssgrunnlaget gjelder berre godkjente skolar som var i drift før 01.01.2009.*

Privatskoleloven § 6-1 fjerde ledd nytt annet punktum skal lyde:

Departementet kan gi forskrift om tilskotsordninga for dei særskilte skolane for funksjonshemmede.

Privatskoleloven § 6-2 nytt andre ledd skal lyde:

Skolar som får statstilskot etter § 6-1 fjerde ledd kan i særskilte tilfelle få dispensasjon til å krevje inn skolepengar.

Øvrige ledd forskyves tilsvarende, slik at:

- § 6-2 nåværende andre ledd blir tredje ledd
- § 6-2 nåværende tredje ledd blir *nytt fjerde ledd*

9 Forslag om å endre bestemmelsene om skolepenger for særskilt tilrettelagt videregående opplæring i kombinasjon med toppidrett

9.1 Bakgrunn

Kunnskapsdepartementet har mottatt henvendelser fra skoler med særskilt tilrettelagt videregående opplæring i kombinasjon med toppidrett, om et særlig behov for ekstra ressurser. Departementet har på denne bakgrunn foretatt en gjennomgang og vurdering av om det er grunnlag for å gi hjemmel til å øke skolepengene for denne type skole.

9.2 Gjeldende rett

Etter privatskoleloven § 6-2 første ledd kan alle private skoler som mottar offentlig støtte, kreve skolepenger fra elevene. Styret fastsetter størrelsen på skolepengene – innenfor en maks grense på 15 % av tilskuddsgrunnlaget. I tillegg kan skolene kreve dekning av utgifter til husleie/kapitalkostnader med et beløp fastsatt av departementet. Dette er i forskrift til loven § 10-1 fastsatt til maksimalt kr 4500 pr. år for elever i videregående opplæring.

I forhold til disse reglene er det en snever adgang til å søke dispensasjon til å ta et høyere beløp i skolepenger. Det sies i § 6-2 første ledd, siste pkt. at departementet i særskilte tilfelle kan gjøre tidsavgrensede unntak fra kravene. Forutsetningen for dispensasjon er altså at det foreligger "særskilte tilfelle". Bestemmelsen er praktisert som en relativt snever unntaksbestemmelse.

For videregående skoler sies det videre i § 6-2 tredje ledd at betaling for opplæringen ikke kan kreves utover det som er tillatt etter denne bestemmelsen. Det er således ikke adgang til å kreve ekstrabeløp - hverken i form av særskilte skolepenger, idrettsavgift eller lignende, eller i form av dekning av utgifter - utover det som følger av § 6-2. I § 6-2 tredje ledd er det videre bestemmelser om hvem som skal holde/betale for elevenes utstyr på videregående skole. Det fastslås at skolen skal holde elevene med nødvendige trykte og digitale læringsmidler samt digitalt utstyr. Denne bestemmelsen er fortsatt relativt ny og i ferd med å innføres. Det er enkelte særregler om bl.a. adgang til å ta egenandel på bærbar pc i forskriftens § 10-1a. Skolen kan pålegge elevene å holde seg med annet individuelt utstyr som opplæringen til vanlig gjør det nødvendig å ha. Forarbeidene eksemplifiserer dette til å være kladdebøker,

lommekalkulator, påkledning i yrkesfag og lignende, jf. Ot.prp. nr 41 (2006-2007). Det antas at det her må kunne legges til grunn at for de som velger idrettsfaglig skole inkluderer dette spesifikt treningsutstyr til den enkelte, for eksempel ski, skøyter, treningstøy og lignende.

Når det gjelder utgifter elevene har til andre læremidler og nødvendig individuelt utstyr er det en ordning med ikke-behovsprøvd stipendordning gjennom Lånekassen som skal medvirke til å dekke dette. Utlegg til treningsturer og lignende vil imidlertid ikke være inkludert i det skolen etter § 6-2 tredje ledd kan pålegge elevene å dekke utenom. For treningsturer gjelder således det som gjelder for skoleturer generelt – nemlig at det ikke kan kreves særskilt betaling. Treningsturer må således kunne betales av skolen over skolens ordinære budsjett for å kunne arrangeres.

9.3 Skoler med særskilt tilrettelagt videregående opplæring i kombinasjon med toppidrett – toppidrettstilskudd og annet tilskudd

Dette høringsforslaget gjelder privatskoler godkjent etter privatskoleloven § 2-1 andre ledd bokstav d) som er skoler med særskilt tilrettelagt videregående opplæring i kombinasjon med toppidrett, samt skoler godkjent etter tidligere lovgrunnlag og som faller inn under kravene i dagens lov. Det følger av forarbeidene til denne bestemmelsen – Ot.prp. nr. 37 (2006-2007) – at dette er skoler som tilbyr enten Utdanningsprogram for idrettsfag hvor det valgfrie programmet toppidrett 1, 2, og 3 er obligatorisk for elevene, eller Utdanningsprogram for studiespesialisering (tidligere kalt Utdanningsprogram for allmenne, økonomiske og administrative fag) med tillegg av minimum 5 uketimer toppidrett etter egen plan. For begge utdanningsprogrammene gjelder at skolen i tillegg må kunne dokumentere at den legger særskilt til rette for toppidrettssatsning, bl.a. når det gjelder organisering av skolehverdagen, skole- og treningsanlegg og spisskompetanse innenfor den/de idretten(e) skolen tilbyr.

Skoler med særskilt tilrettelagt videregående opplæring i kombinasjon med toppidrett får i utgangspunktet tilskudd for privatskole drift etter privatskoleloven på linje med andre privatskoler. Etter privatskoleloven § 6-1 beregnes det offentlige tilskuddet med utgangspunkt i gjennomsnittelig driftsutgifter per elev i den offentlige skole på de ulike utdanningsprogram i videregående opplæring, skolene får 85 % av dette beregningsgrunnlaget.

Tilskuddsatsen, dvs. grunnlaget tilskuddet beregnes ut fra, var for 2008 på kr 92726 for de elevene som følger særskilt tilrettelagt videregående opplæring i kombinasjon med toppidrett. Av dette utgjør 85 % kr 78817 pr elev. De resterende 15 % er det adgang til å dekke inn ved hjelp av skolepenger, jf. privatskolelov § 6-2.

Et særlig toppidrettstilskudd ble innført ved budsjettvedtak første gang i 1999. Tilskuddet skulle gis for maksimalt 810 elever og til skolene Norges Toppidrettsgymnas og Wang, for henholdsvis 630 elever og 180 elever. Tilsvarende er gitt hvert år siden, i årlige budsjettvedtak. I St.prp. nr.1 (2008-2009) post 79 er dette beskrevet og det fremgår der at satsen for 2009 er på ca kr 17700 pr elev. Det sies også at det skal foretas en gjennomgang av ordningen sammen med sentrale parter for å vurdere om det er hensiktsmessig å legge om støtteordningen i 2010-budsjettet.

9.4 Departementets vurderinger

Departementet mener det prinsipielt er viktig at størrelsen på skolepengene privatskolene kan kreve fra elevene ikke blir på for høyt nivå – og at det er noenlunde likhet mellom de ulike typene privatskoler.

Når departementet har sett nærmere på skoler godkjent etter privatskoleloven § 2-1 andre ledd bokstav d) som skoler med særskilt tilrettelagt videregående opplæring i kombinasjon med toppidrett, har dette sammenheng med den særstilling disse skolene står i. Det er en bred forståelse for og ønske om at det legges til rette for å kombinere videregående skole med toppidrett. For at dette skal kunne gjøres på en tilfredsstillende måte og med tilfredsstillende kvalitet, er det behov for ekstra ressurser til lærere og trenere med spesialkompetanse utover fastsatt lærerkompetanse, høy lærer-/trenertetthet og utstyr og lokalisering som muliggjør gjennomføring av idrett.

Det har vært fremmet ønske om en økning i toppidrettstilskuddet – og da først og fremst at dette skal komme flere skoler og elever til gode. Det har vært hevdet at det ikke er mulig å drive slikt tilbud med særlig tilrettelegging for toppidrett uten at det mottas toppidrettstilskudd beregnet ut fra samme elevtall som skolen er godkjent for. Som det fremgår av St.prp. nr 1 (2008-2009) har regjeringen ikke funnet rom for noen økning av budsjettposten for 2009.

Departementet vil derfor fremme forslag om å åpne for at skolene i stedet kan kreve skolepenger med et noe høyere beløp enn den generelle normen på 15 % av tilskuddsgrunnlaget.

Forutsetningen for å kunne kreve slike ekstra penger fra elevene, må være at skolen kan dokumentere et særlig behov. Det må søkes om godkjenning for å kreve mer i skolepenger. I en slik søknad må det fremgå og dokumenteres at et slikt behov foreligger. Vurderingen av behovet vil således være konkret i forhold til den enkelte skole, og vil kunne bero på om og i hvilket omfang skolen mottar toppidrettstilskudd, hvilke idretter skolen driver med i forhold til kostnader ved utstyr, lokaler og/eller arealer for gjennomføring av idretten, lærer-/trenerbehov og -kompetanse osv. Dersom treningsturer ønskes tilbudt elevene, må det også sies noe om begrunnelse for dette og hvilke behov dette medfører i forhold til skolepenger. En konsekvens av at behovet således vil være ulikt ved de ulike skolene, er at størrelsen på skolepengene også vil bli forskjellig på de ulike skolene.

Skolepengene skal ha sin begrunnelse i og benyttes til skole – dvs. aktiviteter som er innenfor den lærerplanen, herunder fag- og timefordelingen, skolen har fått godkjent etter privatskoleloven § 2-3. Rene treningsaktiviteter utover dette skal ikke drives i skolens regi og ved bruk av skolepenger. For å understreke dette ønsker departementet at det beløp som det åpnes for å kunne kreve utover de ordinære skolepengene, skal kalles idrettsskolepenger. Begrepet idrettsavgift, som enkelte av disse skolene selv har vært inne på, relaterer ikke pengene til skoledriften i det hele tatt. På den annen side er det naturlig og ryddig – både i forhold til elever og tilsynsorganer - å skille disse skolepengene fra de ordinære skolepengene. Dette kan gjøres ved å ha med en betegnelse som knyttes til grunnen for den særlige ordningen for denne type skole, nemlig begrepet ”idrett”.

I forbindelse med et slikt vedtak skal det settes en maksgrense på hvor mye idrettsskolepenger som kan tas. Denne vil kunne settes enten som en prosentgrense av tilskuddsgrunnlaget eller som et fast beløp. Grensen skal imidlertid gjenspeile det behovet det er funnet grunnlag for hos den konkrete skolen. Dersom behovet endres på et senere tidspunkt, vil skolen kunne sende en ny søknad som begrunner dette. Om behovet endres slik at det ikke lenger er et like stort behov for så vidt høye skolepenger, skal skolene ha plikt til å ta hensyn til dette ved fastsettelsen av skolepengebeløpet og til å varsle departementet.

9.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å innføre en adgang for privatskoler godkjent etter § 2-1 andre ledd bokstav d) som skoler med særskilt tilrettelagt videregående opplæring i kombinasjon med toppidrett, til å ta særskilt idrettsskolepenger i tillegg til ordinære skolepenger.

Idrettsskolepenger kan kreves dersom det foreligger et særskilt behov og skolen etter søknad har fått godkjenning. I godkjenningen skal det fremgå en maksimumsgrense på hvor mye idrettsskolepenger som skal kunne tas. Ved endret behov kan ny søknad sendes. Dersom behovet minsker skal skolen ha plikt å ta høyde for dette ved fastsetting av størrelsen på idrettsskolepengene samt plikt til å varsle departementet. Privatskoleloven § 6-2 foreslås endret for å regulere dette.

9.6 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget innebærer en mulighet for enkelte skoler til å kreve ytterligere betaling fra skoleelevene. De økonomiske konsekvensene vil således i første omgang være for skoleelevene som, i de tilfeller der bestemmelsen benyttes slik det åpnes for, vil måtte betale mer for å gå på skoler av denne typen. Det er et begrenset behov for skoler av denne type i den den er knyttet til videregående opplæring i kombinasjon med toppidrett, og det vil således være et begrenset antall elever som blir berørt.

Forutsetningen for å kunne kreve idrettsskolepenger i tillegg til ordinære skolepenger, er en søknads- og saksbehandlingsprosess som resulterer i en godkjenning. Både skole og departementet vil dermed få visse administrative oppgaver knyttet til dette. Det antas imidlertid at dette vil være av vesentlig omfang og at de administrative konsekvensene således vil være beskjedne.

9.7 Forslag til lovtekst

Privatskoleloven § 6-2 nytt femte ledd skal lyde:

Skolar som driv verksemd etter § 2-1, andre ledd bokstav d, kan få godkjenning frå departementet til å krevje idrettsskolepengar i tillegg til ordinære skolepengar dersom det er eit særskild behov for dette. Departementet fastset ein maksimal grense på kor mykje idrettsskolepengar som kan krevjast. Dersom grunnlaget for godkjenninga blir redusert eller fell bort, skal skolen ta høgde for dette ved fastsetting av idrettsskolepengane og departementet skal varslast.

9.8 Merknader til lovforslaget

Nytt femte ledd i § 6-2 innebærer at godkjente privatskoler som i dag faller inn under privatskoleloven § 2-2 andre ledd bokstav d) som skoler med særskilt tilrettelagt videregående opplæring i kombinasjon med toppidrett, får en særlig adgang til å kreve idrettsskolepenger. Dette er skoler som tilbyr enten Utdanningsprogram for idrettsfag hvor det valgfrie programmet toppidrett 1, 2, og 3 er obligatorisk for elevene, eller Utdanningsprogram for studiespesialisering med tillegg av minimum 5 uketimer toppidrett etter egen plan. I tillegg må skolen kunne dokumentere at den legger særskilt til rette for toppidrettsatsning, bl.a. når det gjelder organisering av skolehverdagen, skole- og treningsanlegg og spisskompetanse innenfor de/den idrett skolen tilbyr. Bestemmelsen gjelder både skoler som direkte er godkjent etter § 2-2 andre ledd bokstav d) og skoler som ble godkjent da loven hadde annen formulering, men som har et tilbud som faller inn under beskrivelsen i § 2-2 andre ledd bokstav d).

Bestemmelsen gir kun adgang til å kreve slike skolepenger fra elever som går på slikt toppidrettstilbud som § 2-2 andre ledd bokstav d) regulerer.

Av fjerde ledd første setning fremgår at skolene må søke og få godkjenning for å kunne kreve idrettsskolepenger. Skolene må kunne dokumentere et særskilt behov. Behovet skal være knyttet til skoledrift og undervisning – dvs. aktiviteter som inngår i læreplanen for toppidrett. Ren idrettsutøving utover dette vil således ikke kunne være med i behov eller grunnlag for idrettsskolepenger. Behovet vil være konkret knyttet til den enkelte skole og økonomien der. Forhold som hvorvidt og i hvilket omfang skolen mottar toppidrettstilskudd, hvilke idretter skolen driver med i forhold til kostnader ved utstyr, lokaler og/eller arealer for gjennomføring av idretten, lærer-/trenerbehov og kompetanse osv. vil måtte vektlegges. Dersom treningsturer ønskes tilbudt elevene, må det også sies noe om begrunnelse for dette og hvilke behov dette medfører i forhold til skolepenger.

I vedtaket skal det fastsettes en maksgrænse på hvor mye idrettsskolepenger som kan kreves. Maksgrænsen kan fastsettes som en prosentgrense av tilskuddsgrunnlaget eller som et fast beløp. Grensen skal imidlertid gjenspeile det behovet det er funnet grunnlag for hos den konkrete skolen.

Dersom behovet endres på et senere tidspunkt, vil skolen kunne sende en ny søknad som begrunner dette. Om behovet reduseres eller faller bort, slik at det ikke lenger er like stort behov for så vidt høye skolepenger, skal skolene ha plikt til å ta hensyn til dette ved fastsettelsen av skolepengebeløpet og til å varsle departementet.

Ikraftsetting

Departementet tar sikte på at lovendringene trer i kraft 1. august 2009 og dermed kommer til anvendelse fra og med skoleåret 2009/2010.

Forslag til lov om endringer i opplæringslova og privatskolelova

I

I lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa blir det gjort følgjande endringar:

Ny § 2-2a i opplæringsloven skal lyde:

§ 2-2a. *Plikt for kommunen til å sørgje for forsterka opplæring*

Kommunen skal sørgje for forsterka opplæring i norsk eller samisk og matematikk på 1. til 4. årstrinn. Den forsterka opplæringa skal mellom anna liggje i særleg høg lærartettleik og vere særleg retta mot elevar med svak dugleik i lesing og rekning.

§ 2-3 tredje ledd skal lyde:

Departementet gir forskrifter om fag, om mål for opplæringa, om omfanget av opplæringa i faga og om gjennomføringa av opplæringa. *Departementet gir forskrifter som regulerar aktivitetar som ikkje er opplæring i fag.* Departementet gir forskrifter om vurdering av elevar og privatistar og om klage på vurderinga, om eksamen og om dokumentasjon.

§ 2-12 tredje ledd skal lyde:

For private grunnskolar gjeld også §§ 2-2, 2-2a, 2-5 første, andre, tredje og sjette ledd, 2-9, 2-10, 2-11, 8-2, 9-1, 9-2, 9-3, 9-4, 9-5, 9-6, kapittel 9a, §§ 10-1, 10-6, 10-9, 11-1, 11-2, 11-4, 11-7, 11-10, 13-3b, 13-10, 14-1, 15-3 og 15-4.

§ 3-1 femte ledd skal lyde:

Elev som etter reglane i kapittel 5 har rett til spesialundervisning, har rett til vidaregåande opplæring inntil to år ekstra når eleven treng det i forhold til opplæringsmåla for den enkelte. Før fylkeskommunen gjer vedtak *om utvida opplæringstid*, skal det liggje føre sakkunnig vurdering av dei særlege behova eleven har. Retten gjeld også for elevar som har rett til opplæring i og på teiknspråk etter § 3-9, rett til opplæring i punktskrift etter § 3-10 eller rett til særskild språkopplæring etter § 3-12.

§ 8-2 skal lyde:

§ 8-2. *Organisering av elevane i klasser eller basisgrupper*

I opplæringa skal elevane delast i klasser eller basisgrupper som skal vareta deira behov for sosialt tilhør. For delar av opplæringa kan elevane delast i andre grupper etter behov. Til vanleg skal organiseringa ikkje skje etter fagleg nivå, kjønn eller etnisk tilhør. Klassene, basisgruppene og gruppene må ikkje vere større enn det som er pedagogisk og tryggleiksmessig forsvarleg.

Klassen eller basisgruppa skal ha ein eller fleire lærarar (kontaktlærar) som har særleg ansvar for dei praktiske, administrative og sosialpedagogiske gjeremåla som gjeld klassen eller basisgruppa, mellom anna kontakten med heimane.

Ny § 13-3d skal lyde:

§ 13-3d. *Plikt for kommunen og fylkeskommunen til foreldresamarbeid*

Kommunen og fylkeskommunen skal sørgje for samarbeid med foreldre i grunnskolen og i vidaregåande opplæring. Organiseringa av foreldresamarbeidet skal ta omsyn til lokale tilhøve. Departementet gir nærmare forskrifter.

§ 13-10 andre ledd nytt tredje punktum skal lyde:

Som ein del av oppfølgingsansvaret etter dette leddet skal det utarbeidast ein årleg rapport om tilstanden i grunnopplæringa knytt til læringsresultat, fråfall og læringsmiljø.

II

I lov 4. juli 2003 nr. 84 om private skolar med rett til statstilskot blir det gjort følgjande endringar:

§ 2-1 andre ledd bokstav f) skal lyde:

f) særskilt tilrettelagd opplæring for funksjonshemma. *Dette godkjenningssgrunnlaget gjeld berre godkjende skolar som var i drift før 01.01.2009.*

§ 2-3 andre ledd skal lyde:

Departementet gir forskrift om krav til læreplanen, vurdering av elevar, klage på vurdering, eksamen og dokumentasjon. *Departementet gir forskrift som regulerar aktivitetar i grunnskolen som ikkje er opplæring i fag.* Departementet gir også forskrift om fritak frå opplæring i sidemålet for elevar i grunnskolen som får særleg språkopplæring, om godskriving av tidlegare gjennomgått vidaregåande opplæring eller praksis, og om fritak for den praktiske delen av kompetansemåla i faget kroppsøving i den vidaregåande skolen.

§ 3-4 skal lyde:

§ 3-4. Tilpassa opplæring og organisering av elevane i klasser eller basisgrupper

Opplæringa skal tilpassast evnene og føresetnadene hjå den enkelte eleven.

I opplæringa skal elevane delast i klassar eller basisgrupper som skal vareta deira behov for sosialt tilhør. For delar av opplæringa kan elevane delast i andre grupper etter behov. Til vanleg skal organiseringa ikkje skje etter fagleg nivå, kjønn eller etnisk tilhør. Klassene, basisgruppene og gruppene må ikkje vere større enn det som er pedagogisk og tryggleiksmessig forsvarleg.

Klassen eller basisgruppa skal ha ein eller fleire lærarar (kontaktlærer) som har særleg ansvar for dei praktiske, administrative og sosialpedagogiske gjeremåla som gjeld klassen eller basisgruppa, mellom anna kontakten med heimane.

Ny § 3-4a i privatskoleloven skal lyde:

§ 3-4a. *Plikt for skoleeigar til å sørge for forsterka opplæring.*

Skoleeigar skal sørge for forsterka opplæring i norsk eller samisk og matematikk på 1. til 4. årstrinn. Den forsterka opplæringa skal mellom anna liggje i særleg høg lærartettleik og vere særleg retta mot elevar med svak dugleik i lesing og rekning.

§ 5-2 tredje ledd nytt tredje punktum skal lyde:

Som ein del av oppfølgingsansvaret etter dette leddet skal det utarbeidast ein årleg rapport om tilstanden i skolen knytt til læringsresultat, fråfall og læringsmiljø.

§ 6-2 skal lyde:

§ 6-2. Skolepengar

Skolar som får statstilskot etter § 6-1 første ledd, kan krevje inn skolepengar. Styret fastset storleiken på skolepengane. Skolepengane kan utgjere inntil 15 prosent av tilskotsgrunnlaget, med eit beløp fastsett av departementet i tillegg for dekning av utgifter til

husleige/kapitalkostnader. Departementet kan i særskilde tilfelle gjere tidsavgrensa unntak frå kravet.

Skolar som får statstilskot etter § 6-1 fjerde ledd kan i særskilde tilfelle få dispensasjon til å krevje inn skolepengar.

Grunnskolar kan ikkje krevje noka form for betaling frå elevar eller foreldre utover det som følgjer av denne føresegna.

Vidaregåande skolar kan ikkje krevje noka form for betaling for opplæring frå elevar eller foreldre utover det som følgjer av denne føresegna. Skolen har ansvaret for å halde elevane med nødvendig trykte og digitale læremiddel og digitalt utstyr. Elevane kan ikkje påleggjast å dekkje nokon del av utgiftene til dette utover det som følgjer av forskrift. Skolen kan påleggje elevane å halde seg med anna individuelt utstyr som opplæringa til vanleg gjer det nødvendig å ha. Departementet kan gi nærmare forskrifter.

Skolar som driv verksemd etter § 2-1, andre ledd bokstav d, kan få godkjenning frå departementet til å krevje idrettsskolepengar i tillegg til ordinære skolepengar dersom det er eit særskild behov for dette. Departementet fastset ein maksimal grense på kor mykje idrettsskolepengar som kan krevjast. Dersom grunnlaget for godkjenninga blir redusert eller fell bort, skal skolen ta høgde for dette ved fastsetting av idrettsskolepengane og departementet skal varslast.

III

Lova gjeld frå det tidspunkt Kongen fastset. Dei enkelte føresegnene i lova kan setjast i verk til ulik tid.